

P R I T A R T A

Vilniaus miesto savivaldybės administracijos
Kultūros, švietimo ir sporto departamento
Švietimo skyriaus vedėjo
2017 m. ....08.....30..... d.
Sprendimu Nr. .2144.....

P A T V I R T I N T A

Vilniaus m. specialiojo lopšelio – darželio „Žolynėlis“
L. e. direktorės pareigas K. Svirskytė
2017 m. ....09.....19..... d.
Įsakymu Nr. V – ....71.....

VILNIAUS M. SPECIALIOJO LOPŠELIO – DARŽELIO „ŽOLYNĖLIS“

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

„ŽOLYNĖLIO ŽINGSNIS“

Vilnius
2017

Ikimokyklinio ugdymo programą rengė:

Direktorės pavaduotoja ugdymui Dalia Daunoravičienė
Logopedė – spec. pedagogė Jurgita Dranseikienė
Vyr. auklėtoja Milda Graževičienė
Judesio korekcijos pedagogė Teresė Kerulienė

Turinys

1. Bendrosios nuostatos.....	2
1.1. Duomenys apie švietimo įstaigą.....	2
1.2. Pedagogų ir kitų specialistų pasirengimas.....	2
1.3. Regiono ir švietimo teikėjo savitumas.....	3
1.4. Aktualūs tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai.....	4
1.5. Požiūris į vaiką ir jo ugdymą.....	5
1.6. Vaiko gerovės komisijos sudarymas ir jos veiklos organizavimas įstaigoje.....	6
2. Ikimokyklinio ugdymo principai.....	7
3. Tikslas ir uždaviniai.....	8
4. Ugdomojo proceso organizavimas.....	8
4.1. Požiūris į vaiką ir jo ugdymą.....	9
5. Ugdymo turinys, metodai, priemonės.....	9
6. Vaikų ugdymo kryptys.....	13
6.1. Pažinimo ugdymas.....	13
6.2. Kalbos ir komunikavimo ugdymas.....	20
6.3. Meninis ugdymas.....	26
6.4. Fizinis ugdymas.....	36
6.5. Emocinis ir socialinis ugdymas.....	42
6.6. Į visas ugdymosi veiklas integruojamos ugdymo (si) sritys (pasiekimai).....	52
7. Ugdymo(si) pasiekimai ir jų vertinimas.....	61
8. Naudota literatūra ir šaltiniai	
9. Priedai	

1. Bendrosios nuostatos

1.1. Duomenys apie švietimo įstaigą

Pavadinimas: Vilniaus lopšelis – darželis „Žolynėlis“.

Teisinė forma: juridinis asmuo, pelno nesiekianti, Vilniaus miesto savivaldybės institucija.

Steigėjas – Vilniaus miesto savivaldybės taryba.

Grupė: neformaliojo švietimo mokykla.

Įstaigos tipas: savaitinis ir dieninis specialusis lopšelis – darželis.

Ugdomoji kalba: lietuvių kalba.

Darželio veiklos rūšis: ikimokyklinis, priešmokyklinis ir specialusis ugdymas.

Įmonės kodas: 190023163.

Direktorė: L. e. p. Kristina Svirskytė.

Adresas: Žolyno g. 44, LT-10210 Vilnius, tel. (8-5)-2343400, el. p. rastine@zolynelis.vilnius.lm.lt

Darželio internetinis puslapis: www.zolynelis.mir.lt

Vilniaus specialusis lopšelis – darželis „Žolynėlis“ įsteigtas 1975 06 27 Vilniaus miesto Liaudies švietimo skyriaus vedėjo įsakymu Nr. 71. Darželio veiklos pradžia – 1975 06 30.

Vilniaus m. specialiajame lopšelyje – darželyje „Žolynėlis“ veikia 11 vaikų grupių, iš kurių 5 specialiųjų poreikių vaikų grupės, 5 ikimokyklinės grupės: 2 darželio grupės (3/6 m. vaikai), 1 – priešmokyklinė darželio ugdymo grupė (5/6 m. vaikai), 3 – lopšelio grupės. Įstaigoje tenkinami individualūs vaiko saugumo, aktyvumo, žaidimo, bendravimo, pažinimo, judėjimo, saviraiškos bei pripažinimo poreikiai. Taip pat tenkinami įstaigą lankančių vaikų specialūs ugdymosi poreikiai: kalbos, kalbėjimo ir kiti komunikacijos sutrikimai, vidutiniai, dideli ir labai dideli specialieji poreikiai – judesio ir padėties, įvairiapusiai raidos sutrikimai, kompleksinės ir kitos negalės bei neurologiniai sutrikimai.

1.2. Pedagogų ir kitų specialistų pasirengimas

Visi ugdytojai (priešmokyklinio ugdymo pedagogai, auklėtojos, meninio ugdymo pedagogas, psichologas, judesio korekcijos pedagogai, logopedai – specialieji pedagogai) kvalifikuoti, turi aukštąjį arba aukštesnįjį išsilavinimą, integruoto ugdymo bei komandinio darbo praktiką. Paskatinti šių dienų iššūkių, pedagogai įgijo ir tobulina šiuos gebėjimus: suvokti esminius ugdymo turinio dalykus; tirti, planuoti, numatyti ugdymo strategijas, jas įgyvendinti; ugdymo realybėje sukurti pedagoginę sąveiką; sumaniai ir kūrybiškai derinti ugdymo metodus; individualizuoti ir diferencijuoti ugdymą; apibendrinti pedagoginę patirtį; dirbti komandoje. Problemas geba spręsti projektiniu metodu. Pedagogai ir specialistai glaudžiai bendradarbiauja tarpusavyje: integruoja veiklas (muzika ir dailė; dailė ir vaidyba; kalba ir dailė; muzika ir kalba ir kt.); rengia projektus; rašo individualias ugdymo programas specialiųjų poreikių vaikams. Pedagogai inicijuoja, organizuoja ir dalyvauja Vilniaus miesto ir respublikos mastu organizuojamuose renginiuose bei Vilniaus miesto ikimokyklinių įstaigų metodinio ratelio veikloje (akcijos, parodos, konkursai, šventės, projektai). Vaikų ugdymo procese akcentuojami esminiai pedagogos veiklos principai ir uždaviniai:

- kurti edukacinę žaidybines aplinkas – paruošti saugią vietą veiklai, parinkti priemones, žaislus;

- skatinti vaikus žaisti, žaisti kartu su jais;
- įsiklausyti į vaikų siūlomą žaidimų tematiką, padėti pasirinkti žaislus, žaidimus;
- ieškoti vaikų veiklai motyvavimo priemonių;
- savo pavyzdžiu rodyti kaip bendrauti: pasisveikinti, padėkoti, paprašyti, pagirti, atsiprašyti;
- inspiruoti (pasiūlyti idėją, sudominti trumpalaikiais ir ilgalaikiais gamtos stebėjimais, sukurti probleminę situaciją, paskaityti literatūros kūrinį, paprašyti vaikų pagalbos ir kt.) vaikų veiklą mažomis grupelėmis;
- taikyti vaikų veikloje informacines komunikacines technologijas;
- supažindinti vaikus su įvairiais mokymosi būdais, skatinti vaikus rinktis ir išbandyti įvairias priemones, eksperimentuoti;
- turtinti vaiko patirtį: pokalbiai vaikams aktualiomis temomis, išvykos, stebėjimai, grožinės literatūros, tautosakos skaitymas, paveikslėlių žiūrėjimas;
- skatinti vaikų savarankiškumą;
- organizuoti judrius ir ramius žaidimus, estafetes, varžytuves, sporto, sveikatinimo pramogas, akcijas;
- sužadinti vaiko kūrybiškumą;
- rengti kartu su vaikais vaikų darbų parodėles;
- skatinti vaikų pirmuosius, savarankiškus dorovinius bei estetinius vertinimus;
- stebėti, fiksuoti, analizuoti vaikų veiklą;
- supažindinti tėvus su vaiko gebėjimais ir pasiekimais.

1.3. Regiono ir švietimo teikėjo savitumas

Specialusis lopšelis – darželis „Žolynėlis“ – yra vienoje gražiausių ir prestižinių Vilniaus vietų, įsikūręs Antakalnyje, Pavilnio regioninio Šveicarijos parko miškų apsuptyje. Šalia įstaigos vingiuoja Sapieginės pažintinio poilsio tako atkarpa. Dar ledynmečio suformuotas išraiškingas kalvotas reljefas su dideliais aukščių skirtumais driekiasi palei Žolyno gatvę. Pamažu žemėdamas link Antakalnio gatvės, o aukščiausia vieta yra ties Vilniaus kraujo centru. Parkas savitas ne tik aukštomis kalvomis, bet ir augmenijos įvairove, kurią vaikai gali stebėti visais metų laikais natūralioje aplinkoje. Miškas – planetos plaučiai, ekologinė sistema, kraštovaizdžio dalis, žmonių poilsio vieta ir gyvūnų namai. Turime galimybę pasinaudoti tokia turtinga gražia aplinka vaikų pažinimo kompetencijos ugdymui ir supažindinti vaikus su aplinkosaugine kultūra. Siekiant sudominti vaikus ir plėsti žinias, programoje numatoma skatinti ugdytinius pažinti:

- Augalus, medžius;
- Gamtos teikiamas gėrybes (grybus, uogas);
- Gyvūnus, paukščius;
- Plėsti ekologines, gamtosaugines temas.

Tai naujo tipo įstaiga, tenkinanti visus esminius vaikų su didelę arba labai didelę negalią turinčius poreikius, o aplinka jaukumu prilygsta namams.

Siekiami demokratiškų tarpusavio santykių (tolerancijos, pasitikėjimo, aktyvaus bendravimo).

Su vaikais darželyje dirba psichologas, judesio korekcijos pedagogai, logopedai – spec. pedagogai, masažuotojai, socialinė pedagogė, auklėtojos, meninio ugdymo pedagogai ir kitas personalas. Visi specialistai turi atitinkamą išsilavinimą ir kvalifikacines kategorijas.

Specialiųjų poreikių vaikams sudarytos tinkamos sąlygos psichinio ir fizinio vystymosi lavinimui, asmenybės formavimuisi. Vilniaus m. spec. l/d. „Žolynėlyje“ užtikrinta saugi ir psichologiškai harmoninga aplinka. Darželio pastate viskas išdėstyta per 2 aukštus, dideli langai, šildomos grindys, patogus kabinetų išplanavimas, kad vaikai galėtų judėti laisvai ir nevaržomai, ugdytusi, žaistų bei praleistų savo laisvalaikį šviesioje, jaukioje aplinkoje.

Vaikams padedame kaupiti patirtį:

- Savitvarkos, gyvenimo įgūdžių;
- Kalbos ir bendravimo;
- Aplinkos pažinimo;
- Meninės raiškos.

Laviname:

- Stambiają ir smulkiąją motoriką;
- Judesių koordinaciją, kūno kontrolę;
- Girdimąjį ir regimąjį suvokimą.

1.4. Aktualūs tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai

Ši programa taikoma 1,5 – 6 metų vaikų ugdymui. Ji skirta:

- pedagogams, dirbantiems su ankstyvojo ir ikimokyklinio amžiaus vaikais;
- pedagogams, dirbantiems su specialiųjų poreikių vaikais;
- priešmokyklinio ugdymo pedagogams, dirbantiems 5 – 6 m. amžiaus vaikų grupėje;
- tėvams, turintiems ikimokyklinio amžiaus vaiką.

Įstaigoje tėvams (globėjams), namuose auginantiems ikimokyklinio ar priešmokyklinio amžiaus vaikus, gali būti teikiama konsultacinė pagalba. Tėvai (globėjai) pripažįstami tiesioginiais ugdymo proceso dalyviais, drauge su pedagogais sprendžiantys vaiko ugdymo turinio, rezultatų vertinimo klausimus. Ugdytinių tėvams (globėjams) organizuojama švietimo pagalba, kuri vykdoma taikant įvairias bendradarbiavimo su šeima formas įstaigoje.

Tradicinių bendradarbiavimo formų panaudojimas:

- Grupės/įstaigos susirinkimai;
- Pokalbiai su tėvais;
- Probleminiai susitikimai;
- Tradicinės šventės;
- Vakaronės;
- Elektroninis paštas;
- Tėvų dalyvavimas grupės ugdymo procese;
- Grupių / darželio projektai;
- Skelbimai lentoje;
- Apklausos;
- Teminiai lankstinukai;
- Vaikų darbų parodėlės grupėse, darželio mastu;
- Foto nuotraukos;
- Padėkos (raštu);
- Stendiniai vaizdiniai pranešimai.

Inovacinių bendradarbiavimo formų diegimas:

- Spaudos pranešimai;
- Video medžiaga;
- Multimedijos pranešimai.

Sukurtas įstaigos internetinis tinklapis (www.zolynelis.mir.lt) padeda informuoti ir šviesti ugdytinių tėvus, bendruomenę, visuomenę.

Ruošiant įstaigos ugdymo programą, pedagogai dar kartą pasitikslino įstaigą lankančių vaikų tėvų, o taip pat ir visos bendruomenės poreikius ir lūkesčius. Prieš pradėdant kurti įstaigos ugdymo programą bendruomenėje buvo atliktas platus įstaigos auditas, išsiaiškinant stipriausiais ir silpniausias įstaigos sritis. Stipriausia sritimi įvardintas ugdymo turinys, silpnėse – bendradarbiavimas ir savivalda. Taip pat buvo parengtas papildomas klausimynas, kurio metu bandyta išsiaiškinti aktualiausias teiginius, kuriais būtų galima vadovautis, ruošiant įstaigos ugdymo programą.

Atsižvelgiant į vaikų tėvų apklausos duomenis, įsitikinta, jog didžioji jų dalis labiausiai vertina ugdymą, gilinant vaikų žinias ir gebėjimus.

1.5. Požiūris į vaiką ir jo ugdymą

Darželyje vykdoma veikla grindžiama:

- Lietuvos Respublikos konstitucija;
- Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983 (Žin., 1995, Nr. 60- 1501)
- Lietuvos Respublikos švietimo ir kitais įstatymais;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais;
- Švietimo ir mokslo ministerijos norminiais aktais ir darželio nuostatais.
- Darželis yra pelno nesiekianti Vilniaus savivaldybės biudžetinė vaikų ugdymo institucija, padedanti tėvams prižiūrėti, gydyti ir ugdyti vaikus iš viso Vilniaus miesto.

Tai naujo tipo įstaiga, tenkinanti visus esminius vaikų su didele arba labai didele negalia turinčius poreikius, o aplinka jaukumu prilygsta namams.

Vaikas mūsų darželyje turi teisę ir galimybę:

- Būti gerbiamas ir laimingas.
- Jaustis jaukiai ir saugiai.
- Pažinti save ir aplinką.
- Plėsti savo socialinę patirtį, taikyti ją bendruomenėje.

Siekiami demokratiškų tarpusavio santykių (tolerancijos, pasitikėjimo, aktyvaus bendravimo).

Su vaikais darželyje dirba psichologas, judesio korekcijos pedagogai, logopedai – spec. pedagogai, masažuotojai, socialinė pedagogė, auklėtojos, meninio ugdymo pedagogai ir kitas personalas. Visi specialistai turi atitinkamą išsilavinimą ir kvalifikacines kategorijas.

Specialiųjų poreikių vaikams sudarytos tinkamos sąlygos psichinio ir fizinio vystymosi lavinimui, asmenybės formavimuisi. Vilniaus m. spec. l/d. „Žolynėlyje“ užtikrinta saugi ir psichologiškai harmoninga aplinka. Darželio pastate viskas išdėstyta per 2 aukštus, dideli langai, šildomos grindys, patogus kabinetų išplanavimas, kad vaikai galėtų judėti laisvai ir nevaržomai, ugdytūsi, žaistū bei praleistū savo laisvalaikį šviesioje, jaukioje aplinkoje.

Įstaigoje organizuojamas etnokultūrinis ugdymo kryptingumas, kuris padeda išsaugoti tautinį priklausomumą ir puoselėja papročius (priedas Nr. 1), įrengtas etnokultūros kampelis „Seklyčia“ (priedas Nr. 2).

Darželyje veikia sensorinis kabinetas (priedas Nr. 3), teatro studija (priedas Nr. 4), įrengti kabinetai ugdomajai veiklai, šviesūs priemonėmis aprūpinti - logopediniai kabinetai, sportui – 3 kineziterapijos salės bei visas reikalingas sportinis inventorius (batutai, dideli ir vidutinio dydžio kamuoliai, grojantys kilimėliai, lankai, masažiniai kamuoliukai, stovai, sienelės, vaikštynės ir t.t.); žaidimams – spalvingas žaidimų terapijos kambarys su vaikų mėgstamu kamuoliukų

baseinu, lauke – puikus sensoriką lavinantis lauko baseinas (priedas Nr. 5), keramikos kambarys – lavinti smulkiąją motoriką, vaikų šventiniams renginiams, pasirodymams, taip pat svečiams ir tėvams – švenčių salė su visa reikalinga audio ir video technika, mūsų džiaugsmas – nedidelis baseinas, kuriame vaikai mokosi plaukti, žaidžia bei atlieka judesio korekcijos pratimus (priedas Nr. 4). Bendrojo ugdymo grupių vaikai atlieka korekcinius pratimus ir žaidžia specialiai parinktus lavinamuosius žaidimus popietinėje veikloje (priedas Nr. 7).

Kasmet kviečiama apsilankyti besidominčius asmenis, informuojama apie teikiamas paslaugas, įstaigos pasiekimus, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo privalumus. Integruojami vaikai: turintys kalbos ir kalbėjimo komunikacijos sutrikimų; turintys vidutinių, didelių ir labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių dėl judesio ir padėties sutrikimų, ar kitų raidos sutrikimų. Korekcinę pagalbą vaikams ir konsultacijas tėvams teikia logopedas – spec. pedagogas, judesio korekcijos pedagogas, meninio ugdymo pedagogas, psichologas. Atsižvelgiant į įstaigą lankančių vaikų interesus ir poreikius, teikiamos papildomos paslaugos: anglų kalba, keramikos, dailės ir sporto užsiėmimai.

1.6. Vaiko gerovės komisijos sudarymas ir jos veiklos organizavimas įstaigoje

Vaiko gerovės komisijos darbas l/d. “Žolynėlyje” grindžiamas meile ir efektyvia pagalba vaikui, siekiant vaiko gerovės ir jo teisės į laimingą vaikystę ir gyvenimą.

VGK tikslas – didinti specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčio vaiko ugdymo(si) veiksmingumą, sudarant palankias sąlygas pagal jo galias ir gebėjimus.

Pagrindinės VGK funkcijos:

- Atlieka vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių pirminį įvertinimą ir teikia siūlymų vadovui dėl specialiojo ugdymo šiems vaikams skyrimo LR ŠMM ministro nustatyta tvarka;
- Analizuoja teikiamos švietimo pagalbos vaikui veiksmingumą;
- Nagrinėja ugdytinių adaptacijos problemas, ugdymosi sunkumų priežastis;
- Kontroluoja vaikų, besiuogančių pagal trišales sutartis ugdymosi pasiekimus ir kokybę (organizuojami posėdžiai rugsėjo ir gegužės mėn.);
- Teikia rekomendacijų pedagogams, tėvams (globėjams, rūpintojams) dėl specialiojo ugdymo būdų, metodų, trukmės pritaikymo;
- Bendradarbiauja su kitomis specialiųjų poreikių vaikų turinčiomis įstaigomis ir kitomis tarnybomis;
- Dalyvauja įvairių projektų paruošimo, organizavimo ir jų vykdymo darbuose.

Teisinė informacija:

Pagrindinis dokumentas, kuriuo vadovaujamosi yra LR ŠMM įsakymas dėl mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimas tvarkos patvirtinimo (2011m. balandžio 11d. Nr. V-579). Darželyje yra parengtas vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo veiklos aprašas.

VGK veiklos forma yra posėdžiai ir pasitarimai. Posėdžiai organizuojami pagal poreikį, bet ne rečiau kaip kartą per 2 mėnesius. Pasitarimai organizuojami kartą per savaitę (bendrai situacijai aptari, atskiriems atvejams nagrinėti, skubių veiksmų ir sprendimų reikalaujančiais atvejais ir kt.). Komisija yra pastoviai veikiantis organas įstaigoje. Komisijos

pirmininką, jo pavaduotoją ir sekretorių skiria, Komisijos sudėtį ir jos darbo organizavimo veiklos aprašą tvirtina l/d. „Žolynėlis“ direktorė. Komisijos sekretorius nėra Komisijos narys. L/d. „Žolynėlis“ vaiko gerovės komisiją sudaro 5 nariai: ugdymo įstaigos vadovas, vadovo pavaduotoja ugdymui, logopedė, judesio korekcijos pedagogė, priešmokyklinio ugdymo pedagogė ir ikimokyklinio ugdymo pedagogė. Darželio vaiko gerovės komisijos paskirtis – organizuoti ir koordinuoti prevencinį darbą, švietimo pagalbos teikimą, saugios ir palankios vaiko ugdymui aplinkos kūrimą, švietimo programų pritaikymą mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, atlikti mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus poreikius, atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pirmini/pakartotinį įvertinimą ir atlikti kitas su vaiko gerove susijusias funkcijas.

VGK savo veiklą grindžia šiais principais:

- Individualizavimo. Priimant su vaiku susijusius sprendimus, turi būti atsižvelgiama į vaiko amžių ir brandą, jo psichikos ir fizines savybes, poreikius, socialinės aplinkos ir kitas svarbias ypatybes;
- Vaiko dalyvavimo priimant su juo susijusius sprendimus. Vaikui turi būti suteikiama galimybė būti išklausytam tiesiogiai arba per savo tėvus (globėjus, rūpintojus) įstatymų nustatyta tvarka. Į vaiko nuomonę, jeigu ji neprieštarauja jo interesams, privalu atsižvelgti;
- Vaiko interesų ir gerovės pirmumo. Imantis bet kokių su vaiku susijusių veiksmų, svarbiausia – vaiko interesai. Vaikui turi būti teikiama tokia apsauga, kokios reikia jo gerovei, ir tam tikslui turi būti imamasi visų reikiamų teisinių ir administracinių priemonių;
- Bendradarbiavimo. Vaiko priežiūra, socialinė integracija (reintegracija) ir socializacija grindžiamos visų šiame procese dalyvaujančių asmenų, vietos bendruomenės, nevyriausybinių organizacijų, valstybės ir savivaldybių institucijų, įstaigų, įmonių, organizacijų bendradarbiavimu ir tarpusavio pagalba;
- Konfidencialumo, skaidrumo, nešališkumo, kolegialumo principais priimant sprendimus.

2. Ikimokyklinio ugdymo principai

Demokratiškumo principas – ugdytojai, ugdytiniai ir jų tėvai bendravimo situacijoje turi lygias teises. Bendraujant su specialiųjų poreikių vaikais, ugdytojui svarbu išmokti atpažinti vaiko bendravimo poreikius.

Individualizavimo principas – ugdymo programa turi atitikti konkretaus vaiko poreikius bei sugebėjimus.

Integracijos principas – vaikas, turintis specialiųjų poreikių planuotai ir apgalvotai įjungiamas į socialinę bendruomenę.

Normalizacijos principas – šio principo esmė, bet kokiomis situacijomis žmogui su negalia suteikti alternatyvą, kuri būtų kuo normalesnė, o ne speciali, ypatinga, neįprasta.

Visuminio integralaus ugdymo principas – siekiama įvairių (kūrybinių, pažintinių, fizinių, emocinių) vaiko galių plėtotės, tikslingai formuojant vaiko vertybines nuostatas, jausmus, mąstymą ir elgseną. Užtikrinama visų ugdymo sričių darna.

Tęstinumo principas – programa orientuota į šeimoje pradėto pozityvaus vaiko ugdymo(si) tęsimą bei dera su Priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa. Tautiškumo principas – išlaikoma pusiausvyra tarp lietuvių liaudies tradicijų, papročių ir naujovių, suvokiant jų tarpusavio darną, skatinant kūrybinę tradicijos tęstinumą bei ugdant tautinį ir pilietinį sąmoningumą.

Sistemingumo ir nuoseklumo – ugdymas moksliskai pagrįstas: einama nuo lengvo prie sunkaus, nuo žinomo prie nežinomo.

3. Tikslas ir uždaviniai

Tikslas

Atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsniniais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenis.

Uždaviniai

Siekti, kad:

- vaikas plėtotų ir ugdytų individualias fizines, socialines, pažinimo, kalbos ir bendravimo, kūrybos ir saviraiškos galias.
- formuotų adekvatų savęs vertinimą.
- ugdytų savo fizines, psichines, intelektualines, emocines galias, stimuliuotų asmenybės pagrindų formavimąsi, mokytųsi suvokti savo paskirtį gyvenime.
- ugdytų aktyvų ir kūrybingą bendravimą ir bendradarbiavimą šeimos, ugdymo įstaigos ir bendruomenės gyvenime.
- mokytųsi pažinti, veikti, tyrinėti, numatyti savo veiklos būdus ir priemones.
- vaikai, turintys didelių ir labai didelių spec. ugdymosi poreikių, maksimaliai stimuliuotų protinę, fizinę ir dorinę raidą, sumažintų sutrikimų pasekmes bei pasirengtų tolimesniam savarankiškam gyvenimui bei integracijai visuomenėje.

4. Ugdomojo proceso organizavimas

Kiekvienoje grupėje dirba auklėtoja, specialusis pedagogas - logopedas, auklėtojos padėjėja. Individualiam darbui pagal numatytą planą su vaikais dirba judesio korekcijos pedagogai.

Bendro ugdymo grupėse, vaikams, turintiems ortopedinių problemų vyksta grupiniai judesio korekcijos užsiėmimai (priedas Nr. 9) ir teikiamos konsultacijos tėvams bei pedagogams.

Vaikams turintiems kalbos ir kalbėjimo problemų, teikiamos logopedo paslaugos ir konsultacijos. Fizinės galias taip pat koreguoja masažistė.

Individualiai su vaikais dirba psichologė. Taip pat teikia konsultacijas tėvams.

Kiekvienoje grupėje yra kompensacinės priemonės, skirtos individualiam darbui su vaikais, turinčiais įvairių sutrikimų.

Darželyje yra teatro ir sensorikos kambariai, skirti sensoriniam ir estetiniam lavinimui, meninei raiškai plėtoti. Mažuose grupių lauko daržynėliuose vaikai augina daržoves, vaistažoles ir kt.

Gydymas, lavinimas ir mokymas darželyje organizuojamas pagal vaikų poreikius, galias ir tėvų pageidavimus bei siūlymus. Visi šie klausimai aptariami vaiko gerovės komisijoje.

4.1. Požiūris į vaiką ir jo ugdymą

Ugdymas organizuojamas vadovaujantis humanistinės pedagogikos holistiniu (visuminiu) požiūriu į ugdomą asmenybę jos saviraidos procese. Humanistinė pedagogika vaiką priima tokį, koks jis yra. Esminė priemonė tikslui pasiekti yra bendravimas, kuris teikia vaikams kasdienį džiaugsmą, stiprina jų asmenybę, dovanoja jiems pasirinkimo laisvę, įžieb

bendradarbiavimą. Ugdymas nukreiptas į vaiko individualią pažangą be prigimčiai svetimos prievartos ir visų su ja tiesiogiai susijusių priemonių.

5. Ugdymo turinys, metodai, priemonės

Ugdymo turiniu siekiama atskleisti vaikui žinių pasaulį, vystyti jo įvairius gebėjimus bei įgūdžius ir formuoti vertybines nuostatas.

Formuojamos vertybės: gailestis ir atjauta, bendradarbiavimas, drąsa, kantrybė, dora, paslaugumas, humoras, savarankiškumas, pagarba ir pasitikėjimas, atsakomybė, kūrybiškumas, tolerancija (žr. 1 lent.). Savo tautos kultūros suvokimas taip pat vertybė, todėl ugdymo turinyje išskiriamos tam tikros svarbios tautai datos, šventės ir kt.

1 lentelė

Vertybės	Teminiai pašnekesiai
Gailestis ir atjauta – noras padėti kitam.	Gailestis ir atjauta žmogui, augalui, gyvūnui.
Bendradarbiavimas – visų mūsų pastangos bendram tikslui pasiekti.	Draugystė. Bendrų žaidimų taisyklės. Visi kartu galim didelius darbus nudirbti.
Drąsa – savo baimės nugalėjimas, pilnavertiškumas.	Realios baimės ir pavojai. Įsivaizduojamos baimės ir kaip jų atsikratyti.
Kantrybė – savo norų ir veiksmų valdymas.	Kai vienas kalba, kiti klauso. Pradėtą darbą reikia pabaigti. Šventės laukimas ir pasiruošimas jai. Rezultato kartais reikia ilgai laukti (pvz., kol duona ant stalo atkeliauja ar iš grūdelio augalas užauga ir pan.).
Dora – sąžiningas, teisingas elgesys.	Pažadą tesėk. Apgaulė siekiant naudos. Paslaugumas – pagalba kitiems. Pagalba draugui. Pagalba jaunesniam vaikui. Pagalba senam žmogui. Pagalba šeimos nariams, darželio darbuotojams.
Savarankiškumas – aš pasitikiu savimi, jau daug ką galiu padaryti pats.	Savęs pažinimas. Savitvarka ir asmens higiena. Saugumas gatvėje, butyje, gamtoje. Sveikas gyvenimo būdas: maistas, judėjimas, žalingi įpročiai, pavojai.
Pagarba ir pasididžiavimas – jausti džiaugsmą, pasitenkinimą.	Mano pasiekimai. Pagarba žmogui ir jo poelgiams. Pagarba šeimai. Pasididžiavimas gimtine.
Atsakomybė – būti patikimam ir vertam pasitikėjimo.	Vaiko ir suaugusiojo teisės ir pareigos. Tarptautinė vaikų gynimo diena. Atsakomybė už gyvūną (augintinį).
Kūrybiškumas – mąstymas kitaip, kūryba.	Išradingas daiktų pritaikymas. Išradingas meninių priemonių pritaikymas. Tarptautinė teatro diena.
Tolerancija – objektyvus kito žmogaus, įsitikinimų, papročių vertinimas.	Žmonių panašumai ir skirtumai. Mano ir kitų jausmai. Šeimos tradicijos.

Tautinė kultūra – tradicijų, papročių pažinimas ir išgyvenimas.

Mykolinės, Vėlinės, Adventas, Kalėdos, Trys karaliai, Lietuvos nepriklausomybės ir atkūrimo dienos, Užgavėnės, Kaziuko mugė, Velykos, Gandrinės, Žolinės, Joninės.

Kadangi ugdymas yra dvipusis procesas, ugdymo metodai apima tarpusavyje susijusių pedagogo ir vaiko veiklą. Vaikų gebėjimų ugdymo(si) pagrindinis metodas – žaidimas. Todėl kiekvienas pedagogas ieško tokių darbo metodų ir būdų, kurie geriausiai padėtų siekti užsibrėžtų tikslų ir uždavinių. Taikomi tokie metodai, kurie padėtų atsiskleisti kiekvieno vaiko individualumui bei kūrybinėms galioms, kurie turėtų vaikams patrauklių žaidybinių elementų bei skatintų vaikų praktinių įgūdžių formavimą(si). Pavyzdžiai pateikti 2 lentelėje.

2 lentelė

Aktyvūs ugdymo metodai	Metodo paskirtis	Metodo turinys
„Minčių lietus“	Mąstymo įgūdžių ugdymui (si), naujoms idėjoms generuoti.	Auklėtoja paragina vaikus vardyti kuo daugiau galimų atsakymų į pateiktą klausimą. Svarbu, kad vaikai kalbėtų po vieną, aktyviai klausytųsi vieni kitų, nekritikuotų. Auklėtoja gali vaikų mintis užrašyti.
„Svečias“	Dėmesio sutelkimui, ugdymosi motyvacijos sužadimui.	Pas vaikus į grupę ateina lėlė (meškutis, drambliukas ar pan.) arba pati auklėtoja persirengusi koku nors personažu. Svečias dalyvauja įvairioje veikloje kartu su vaikais.
„Paslapčių dėžutė“	Pojūčių, vaizduotės lavinimui (si).	Į dėžutę (pintinę, maišelį) įdedami įvairūs daiktai. Vaikai traukia vieną iš jų ir nežiūrėdami, tik liesdami, turi atspėti ką ištraukė, apibūdinti daiktą, surasti tokį patį daiktą ant stalo.
„Kamuoliukas“	Kalbėjimo ir klausymo įgūdžių lavinimui (si).	Vaikai sėdi bendrame rate. Kalba tik tas, kuris turi kamuoliuką. Kiti vaikai – klauso.
„Muzikinis skambutis“	Dienos ritmo suvokimui bei savo veiklos planavimui.	Vaikai ir auklėtoja išsirenka jiems patinkančią dainelę ar klasikinį kūrinį. Ryte, vaikai išgirdę šią muziką, susitvarko žaisliukus ir renkasi į vieną sutartą vietą.
„Knyga“	Kūrybiškumo ugdymui (si).	Vaikams siūloma patiems gaminti temines individualias ar kolektyvines knygeles. Knygelės gaminamos pasitelkiant įvairias menines priemones.
„Namų užduotis“	Atsakingumo ir bendradarbiavimo įgūdžių ugdymui (si).	Auklėtoja skiria vaikams įpareigojimus, kuriuos turi atlikti kartu su tėvais namuose: kažką atsinešti iš namų, ką nors paklausti tėvų, kartu su tėvais atlikti praktinį darbą ar pan.
„Mano vardas“	Skaitymo ir rašymo pradmenų formavimui (si).	Atėjęs į darželį vaikas susiranda kortelę su savo vardu ir „pasižymi“, kad atvyko, išeidamas namo – kortelę gražina į jos pradinę vietą.
„Kalbantys pirštukai“	Kalbos ir smulkiosios motorikos ugdymui (si) bei atminties	Jo esmė skatinti vaiką imituoti judesiais sakomą tekstą.

	lavinimui (si).	
„Klausau – sakau“	Klausymo įgūdžių ugdymui (si).	Auklėtoja pateikia užduotį, kurią vaikas turės atlikti išklausęs muzikos ar žodinį tekstą. Dažniausiai tai būna klausimas, tačiau auklėtoja gali pasiūlyti atkartoti garsus, atlikti veiksmus susijusius su tuo, ką girdėjo ar pan.

Įstaigoje vaiko ugdymas nukreiptas į vaiko poreikius: žaisti, kurti, tyrinėti, judėti bei tenkinti individualius vaiko poreikius. Vaikas veikdamas tai, kas jam įdomu, bendraudamas su bendraamžiais ir suaugusiais, įgyja socialinių, pažintinių, meninių gebėjimų, tampa fiziškai ir emociškai brandesnis, labiau savimi pasitikintis, laisvesnis, kūrybiškesnis, įdomesnis draugams. Kadangi nėra patvirtinto ikimokyklinio amžiaus vaikų brandos standarto, ugdymo turinys sudarytas atsižvelgiant į ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašo rekomendacijas („Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra“ (2013), Nr. VP1-2.3-ŠMM-03-V-02-001).

Ikimokyklinės programos turinyje išskirtos penkios vaikų ugdymo kryptys (žr. 3 lent.):

1. Pažinimo ugdymas;
2. Kalbos ir komunikavimo ugdymasis;
3. Meninis ugdymasis;
4. Fizinis ugdymasis;
5. Emocinis ir socialinis ugdymasis.

3 lentelė

Vaiko asmenybė				
Pažinimo ugdymas				
Aplinkos pažinimas		Skaiciavimas ir matavimas		
Kalbos ir komunikavimo ugdymas				
Rašytinė kalba		Sakytinė kalba		
Meninis ugdymas				
Vizualinė raiška		Estetinis suvokimas		
Fizinis ugdymas				
Fizinis aktyvumas		Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai		
Emocinis ir socialinis ugdymas				
Savivoka ir savigarba	Emocijų suvokimas ir raiška	Savireguliacija ir savikontrolė	Santykiai su suaugusiaisiais	Santykiai su bendraamžiais
Į visas ugdymosi kryptis integruojami gebėjimai				
Mokėjimas mokyti	Iniciatyvumas ir atkaklumas	Kūrybiškumas	Problemų sprendimas	Tyrinėjimas

5-ios vaiko ugdymosi kryptys sudarytos iš 18 - os vaiko pasiekimų sričių, kurios aprašytos ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašo rekomendacijose.

Ugdymo turinyje, trumpuose aprašymuose, atskleidžiamos svarbiausios vaiko ugdymosi kryptų ir pasiekimų sričių charakteristikos. Atsižvelgiant į vaiko amžių, kiekvienoje pasiekimų srityje numatyti ugdymosi sėkmei aktualiausi gebėjimai ir pateikti vaikų veiksenų pavyzdžiai.

Ikimokyklinės programos vaikų ugdymo turinyje išskiriami vaiko gebėjimai, kuriuos turėtų įgyti 2–3 m. vaikas (ankstyvasis amžius) ir 4–6 m. vaikas (ikimokyklinis amžius). Taip pat programoje išskirti brandesnių vaikų ugdymosi gebėjimai ir kiti vaikų pasiekimai, kurie

integruojami į visas ugdymosi sritis. Išskirti gebėjimai padės pedagogams įvertinti individualią vaikų pažangą.

Specialiųjų ugdymo(si) poreikių vaikų ugdymo turinys

Ikimokyklinės programos ugdymo turinyje nurodyti 1,5- 2 metų amžiaus vaikų pasiekimai yra prilyginti specialiųjų ugdymo(si) poreikių vaikų pasiekimams. Atitinkamai vaiko ankstyvojo amžiaus veiksėnų pavyzdžiai yra skirti ir specialiųjų ugdymosi poreikių vaikams.

6.1. Vaikų ugdymo kryptys

6.1.1. Pažinimo ugdymas

Pažinimas – tikrovės atspindėjimo ir atkūrimo žmogaus mąstyme procesas, sąlygojamas visuomenės vystymosi dėsnų ir neatskiriama susijęs su praktika (Filosofijos žodynas). Pažinimas – tai vaiko domėjimasis viskuo, kas yra aplink, gebėjimas sutelkti dėmesį, suvokti, įsiminti, samprotauti, spręsti problemas, kritiškai mąstyti; gebėjimas taikyti įvairius pasaulio pažinimo būdus – stebėjimą, klausinėjimą, eksperimentavimą, modeliavimą, prognozavimą, informacijos paiešką, įgyjant elementarų supratimą apie žmones, gamtinę ir kultūrinę aplinką, gimtinę, Tėvynę (O. Monkevičienė). Pažinimo ugdymo tikslas– išugdyti kritiškai mąstantį, pasirengusį spręsti problemas ir tyrinėti asmenį. Ikimokykliniame amžiuje pagrindinis vaiko pasaulio **pažinimo metodas** – žaidimas.

Aplinkos pažinimas

Ikimokyklinėje įstaigoje siekiama, kad vaikas pažintų visą pasaulį ir save kaip šio pasaulio dalelę. Svarbu pažinti gyvąją ir negyvąją gamtą, jos požymius, reiškinius kartu su materialiuoju pasauliu, bei žmogaus gyvenimu. Vaikas pradeda pažinti pasaulį, nuo savo artimiausios aplinkos pažinimo. Vaikui svarbu ne tik stebėti, klausytis, bet ir pačiam atrasti, analizuoti, eksperimentuoti, nes taip jis patiria atradimo džiaugsmą.

Ypatingas dėmesys skiriamas, kad vaikas tobulintų jau turimus aplinkos pažinimo būdus ir išbandytų naujus. Vaikai nuo gimimo labai smalsūs ir kad to neprarastų, reikia skatinti pažinti aplinką, gamtą ir formuoti tinkamo elgesio gamtoje taisykles. Kad išlaikytume vaikų smalsumą ir neprarastume lietuviams būdingo dvasinio ryšio su gamta, turime siekti, kad tai vyktų kiek galima natūralioje aplinkoje. Mūsų įstaigos išskirtinumas mums suteikia galimybę tai atlikti natūralioje aplinkoje, visais metų laikais. Pastaruosius kelerius metus vis didesnis dėmesys skiriamas ekologiniam ugdymui. Gamtos išsaugojimas tiesiogiai priklauso nuo aplinkosauginio visų mūsų išprusimo. Ekologinis ugdymas ikimokyklinėse įstaigose pradedamas per aplinkos pažinimą ir pagarbos viskam kas gyva ugdymu. Labai svarbus yra šeimos dalyvavimas įgyvendinant aplinkos pažinimą ir ekologinį ugdymą.

Vaiko pasaulio pažinimas vyksta per: žaidimus, pasakas, bendrą prasmingą veiklą, integruotą ir nesuskaidytą į atskirus dalykus, suteikiant vaikui galimybę pažinti save kuo įvairesnėse veiklose bei pamėgdžiojimą, stebint suaugusius (pavyzdys turi būti vertas pamėgdžiojimo).

Vaiko pasiekimai	
1,5 - 2 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Domisi artimiausia aplinka, sutelkia ilgesniam laikui dėmesį į aplinkos daiktus, žaislus ir juos atpažįsta. ✓ Emocingai reaguoja į aplinkos pasikeitimus, paviršius, kvapus, garsus ir skonius. ✓ Atpažįsta artimiausioje aplinkoje esančius žmones, orientuojasi joje. ✓ Įvardina kai kuriuos daiktus, žmones, gyvūnus. ✓ Žino kai kurių daiktų paskirtį, naudojami jais.
2 - 3 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pavadina savo aplinkoje esančius daiktus, gyvūnus, augalus.

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Orientuojasi pažįstamoje aplinkoje. ✓ Žino gamtos reiškinius. ✓ Įvardina save ir šeimos narius. ✓ Domisi augalais, gyvūnais.
3 – 4 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žino savo vardą ir pavardę, pasako miesto ir gatvės pavadinimą, kurioje gyvena. ✓ Pastebi aplinkos pasikeitimus. ✓ Nusako pagrindinius gyvūnų ir augalų požymius. ✓ Įvardina gamtoje ir paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus. ✓ Žino metų laikus ir jų požymius, atpažįsta daugiau gamtos reiškinių.
4 – 5 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Moka papasakoti apie savo gimtinę, žino kas yra šeima ir pasakoja apie ją. ✓ Gerai orientuojasi įstaigoje. ✓ Įvardija pagrindinius gimtojo miesto objektus ir žino kokioje gatvėje gyvena. ✓ Geba naudotis skaitmeninėmis technologijomis, buities prietaisais. ✓ Pažįsta ir įvardija naminius ir laukinius gyvūnus. ✓ Lygina jų gyvenimo sąlygas. ✓ Skiria vaisius, uogas, daržoves ir žino keletą receptų. ✓ Domisi dangaus kūnais ir jų reiškiniai (pvz.; žemės drebėjimas, potvynis, nuošliauža ir kt.). ✓ Mokosi rūšiuoti atliekas.
5 – 6 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žino svarbią informaciją apie savo šeimą ir apie savo gyvenamąją aplinką. ✓ Žino ir įvardija suaugusiųjų profesijas, buitinę techniką, kuri palengvina darbus. Lygina senovinius buitinius daiktus su šiuolaikiniais. ✓ Žino tradicines šventes. ✓ Skiria naminius ir laukinius gyvūnus, žino apie jų naudą žmogui, geba prižiūrėti kambarinius augalus, auginamas daržoves ir žino kam jos auginamos. ✓ Domisi ir pradeda suprasti apie dangaus kūnų ryšius. ✓ Domisi artimiausia gamtine aplinka ir suvokia save kaip tos aplinkos dalelę, ją prižiūri, įvardija objektus, gyvūnus, augalus. ✓ Mokosi rūšiuoti atliekas, formuojasi atsakomybę už gamtosaugą.
Ypatingai gabiems	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pastebi tuos požymius, kurie rodo augmenijos ir gyvūnijos prisitaikymą gyventi sausumoje arba vandenyje, įvardina augalus, gyvūnus. ✓ Nusako, kaip ir iš ko gaminama duona, pieno produktai. ✓ Tyrinėja daiktų sandarą ir medžiagų savybes. ✓ Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais. Žino, kokie orai kitose pasaulio šalyse. ✓ Laikosi taisyklių gamtoje, dalyvauja tvarkant, puošiant aplinką, paaiškina ekologijos prasmę. ✓ Domisi žmonių gyvenimo būdu, jo kaita mūsų, kitose šalyse ir aktualiais visuomeninio gyvenimo įvykiais. ✓ Domisi savo giminės istorija, gimtine ir Lietuvos žmonėmis, kultūros ir gamtos paminklais.
Metodai ir būdai	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Praktinis metodas; ✓ Žodinis metodas (pasakojimas, pokalbis); ✓ Vaizdinis metodas; ✓ Kūrybinis metodas; ✓ Projektinis metodas; ✓ Pažintinis metodas (ekskursijos, išvykos).

Vaiko veiksenų pavyzdžiai	
Ankstyvasis amžius	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žaisti susipažinimo žaidimus. ✓ Nesudėtingi pirštukų žaidimai. ✓ Žaisti žaidimų ratelius. ✓ Auginti svogūnus ir prieskonius. ✓ Vartyti knygeles. ✓ Žaidinimai. ✓ Žaisti „Saulės zuikutį“.

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žaisti žaidimus: „Kas kur gyvena?“, „Kas ką mėgsta?“, „Ko trūksta?“ ir pan. ✓ Žaisti pojūčių žaidimus. ✓ Žaisti su smėliu, sniegu, akmenėliais, kankorėžiais ir kita gamtine medžiaga.
<i>Ikimokyklinis amžius</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Klausyti skaitomų: kūrinėlių, eilėraščių, pasakų, sakmių. ✓ Susipažinti su papročiais, laikytis tradicijų. ✓ Tautosaka: mįslės, patarlės, priežodžiai, greitakalbės, skaičiuotės, pasakos be galo. ✓ Pasimokyti žaidimų – ratelių. ✓ „Minčių lietuje“ dalytis turima patirtimi. ✓ Pramogauti lauke su tam skirtomis priemonėmis ✓ Stebėti artimiausią aplinką ir klausytis garsų. ✓ Žaisti stalo žaidimus. ✓ Rinkti gamtinę medžiagą. ✓ Žaisti lauke su įvairia gamtine medžiaga. ✓ Žaisti įvairius kūrybinius – vaidmeninius žaidimus. ✓ Žaisti žaidimus: „Akla višta“, „Žiedo dalijimas“, Žemė, vanduo, oras“, „Surask tokį pat“, „Atspėk kieno?“ ir kt. ✓ Vartyti žurnalus, knygeles. ✓ Rūpintis gyvūnais, paukščiais, augalais. ✓ Atpažinti gamtos požymius, stebėti gamtos reiškinius, pildyti orų kalendorių. ✓ Rūšiuoti atliekas. ✓ Eiti į pažintines ekskursijas, organizuoti išvykas į gamtą.
<i>Esminiai gebėjimai</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Įvardins ir paaiškins socialinius, gamtos reiškinius. ✓ Gebės papasakoti apie save ir savo šeimą, kaimynus. ✓ Atpažins gyvosios ir negyvosios gamtos objektus.

Skaičiavimas ir matavimas

Rusų psichologas L. Vygotskis teigia, kad vaikas žinias geriau įsisavina savarankiškai mąstydamas ir aktyviai veikdamas. Todėl vaikams reikia pateikti konkrečią veiklą, kurioje jie galėtų mąstyti, klausytis, lytėti, matyti ir judėti, viską susiejant su kiekiu ir skaičiumi. Svarbu matematikos pradmenis integruoti ir į kitas ikimokyklinuko veiklas, nes skaitvardžių vardijimas iš eilės dar nėra skaičiavimas. Vaikui pirmiausia sudaromos sąlygos lyginti daiktų grupes ir tik vėliau mokomės, kad skaitmuo yra skaičiaus ženklas, mokome taisyklingus skaitmenų pavadinimus. Skaičius – kiekio išraiška, tai sąvoka reiškianti kiekį. Skaičiavimas – tai tam tikras veiksmas, kurio metu sužinome kiekį. Matuojant didžiausią dėmesį kreipti į matavimo procesą, atsakant į klausimą, kodėl žmonės matuoja? Formų, orientuotis erdvėje, laike ir matuoti išmokome nesunkiai, vaikams skirdami įvairių užduočių grupėje, lauke, popieriaus lape, žaidžiant įvairius didaktinius žaidimus. Ikimokykliniame amžiuje svarbu, kad vaikas būtų nusiteikęs tyrinėti aplinkos daiktus, jų ryšius ir santykius.

Vaiko pasiekimai	
<i>1,5 - 2 metų</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Gestais ir mimika parodo, jog suvokia: yra – nėra, taip – ne. ✓ Suvokia: vienas, du, daug, dar vienas, mažai. ✓ Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, spalvos ar dydžio daiktą. ✓ Paveikslėliuose atpažįsta matytus daiktus.
<i>2 - 3 metų</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Skiria sąvokas: vienas, daug. Pradeda suprasti po vieną, po lygiai. ✓ Geba dėti daiktus eile. ✓ Supranta ir vartoja daiktų palyginimus: sunkus – lengvas, ilgas – trumpas, vienodi, kitoks ir pan.
<i>3 – 4 metų</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pradeda skaičiuodami lyginti daiktų grupes ir supranta, kad pridėdant po vieną jų skaičius didėja, o atimant – mažėja. ✓ Dalina daiktus po lygiai. ✓ Vartoja kelintinius skaitvardžius: pirmas, antras. ✓ Lygina daiktus pagal aukštį, storį, ilgį, masę ir vartoja tam nusakyti skirtus žodžius.
<i>4 – 5 metų</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Suvokia, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų dydžio, formos, spalvos ir

	<p>išsidėstymo erdvėje.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Skaičiuoja iki 5 – kių. ✓ Geba atsakyti į klausimus: kiek iš viso?, Kiek daugiau?, Kiek trūksta? ✓ Skiria kelintinius skaitvardžius. ✓ Skiria trikampį ir stačiakampį, randa aplinkoje formų atitikmenis. ✓ Grupuoja daiktus pagal spalvą, dydį ir formą.
5 – 6 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Daiktų kiekį susieja su simboliu - skaičiumi. ✓ Skaičiuoja iki 10 – ties. ✓ Lygina daiktų grupes ir vartoja sąvokas: daugiau, mažiau, po lygiai. ✓ Vartoja sąvokas pusiau ir į 2 - 4 dalis. ✓ Pratęsia skirtingų požymių sekas su 2 – 3 pasikartojančiais elementais ✓ Matuodamas ilgį, tūrį, masę, atstumą naudojami sąlyginiais matais: savo kūno dalimi, kitais daiktais.
Ypatingai gabiems	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pradeda suprasti, kad skaičius susideda iš kitų mažesnių skaičių. ✓ Vartoja sąvokas: sudėti, atimti, pridėti, kiek bus, kiek liks ir pan. ✓ Geba išdėlioti daiktus į vieną eilę pagal dydį, spalvos intensyvumą ir pan. ✓ Moka parodyti, kur yra greta esantys, bet nematomi objektai. ✓ Žaisdami naudojami vis didesne erdve.
Metodai ir būdai	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Praktinis metodas; ✓ Žodinis metodas (pasakojimas, pokalbis); ✓ Vaizdinis metodas; ✓ Projektinis metodas.

Vaiko veiksenų pavyzdžiai	
Ankstyvasis amžius	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žaidžia pirštukų žaidimus: „Trys pirštukai, du pirštukai, vienas pirštukas ir nebėra“, „Be, be avelė!“ ✓ Parodo pirštukais, kiek jam metų. ✓ Dėlioja daug žaislų, kubelių ir kt. ✓ Pasiūlius paimti po vieną, klausti, - ką daryti, kad būtų daug? ✓ Žaidžia žaidimą „Uždėk tiek, kiek yra“. ✓ Kitomis užduotimis formuojame sąvokas: po lygiai, daugiau, mažiau, lygu.
Ikimokyklinis amžius	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Aibių palyginimui: uždėti ant lapų kaštonus, tiek kiek yra lapų. ✓ Žaidimai: „Kas greičiau sudėlios?“, „Kas teisingai suskaičiuos?“. ✓ Žaidžia didaktinius žaidimus: „Suplok vienu daugiau ar mažiau“, „Suskaičiuok užsimerkęs“, „Skaičiuok lytėdamas“, „Surask skaičių kaimynus“ ir kt. ✓ Kūrybiniuose žaidimuose pasako, kelintas yra eilėje. ✓ Švenčiant gimtadienį, geba padalinti vaises. ✓ Pasakos – matematiniai uždaviniai. ✓ Mena matematinės mįslės. ✓ Matematiniai eilėraštkai, dainelės ir skaičiuotės. ✓ Pirštukų žaidimai: „Labas vienas, labas du...“ ir kt.
Esminiai gebėjimai	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Daiktų kiekį įvardins skaičiumi ir susies su jo simboliu. ✓ Gebės sudaryti ir palyginti daiktų grupes. ✓ Nusakys daikto vietą daiktų eilėje. ✓ Pratęs įvairias sekas ir ras praleistus jų narius.

Ugdymo gairės

- Ugdymosi aplinkoje sudaromos galimybės, kad vaikai domėtusi aplinka ir siektų ją pažinti. Tam tikslui naudotų įvairius jutimus, stebėtų, liestų, uostų ir t.t.
- Grupėse užtikrinama gana skirtingų daiktų, žaislų, priemonių įvairovė.
- Vaikai skatinami pasidalyti buvimo gamtoje patirtimi.
- Esant lauke, aplinkos pažinimo ugdymui panaudojama labai įvairi gamta, žaluma, medžiai,

rengiamos gyvūnijos ir augalijos pasaulio pažinimo valandėlės, įvairios viktorinos. Vaikai mokosi tausoti gamtą, tyčia nelaužyti medelių, gėlių, žolės. Mokosi atpažinti nuodingus ir pavojingus gamtos reiškinius, gyvūnus ir augalus.

- Organizuojamos šventės susijusios su gamta ir jos reiškiniais: “Lesyklėlių kabinimas”, “Tulpių sodinimo šventė”, “Vėjo ir aitvaro susitikimas” ir t.t.
- Kiekvienais metais organizuojamas kiekvienos grupės darželio auginimas, kur vaikai sėja, sodina, prižiūri įvairius augalus, prieskonius, daržoves.
- Į ugdymo procesą įtraukiami projektai, skatinantys ekologijos puoselėjimą, gamtos ir aplinkos tausojimą.
- Vaikai stebi, aiškinasi, nagrinėja aplinkoje esančių daiktų kiekį, formą, dydį ir erdvinį išdėstymą.
- Mokosi suskaičiuoti tam tikrą kiekį daiktų iš pradžių pirštais, vėliau skaičiais.
- Ugdymo procese vaikai žaidžia įvairius žaidimus, skatinančius įsiminti skaičiavimą.

Rekomenduojama metodinė literatūra:

1. Ankstyvojo amžiaus vaikų žaidimai. Kaunas: Šviesa, 1990.
2. Balčytienė J. Kiek pėdų iki lubų? Kaunas, 2000.
3. Grigonis M. 200 žaidimų. Vilnius, 1988.
4. Grinevičienė N. Vaikystės žaidimai. Kaunas: Šviesa, 2002.
5. Hoffmann K.W, Roggenwallner B. EQ programa vaikams. Vilnius, 2005.
6. Okeris O. Žaidimai visai šeimai. Vilnius, 1985.
7. Steišūnienė I. Dešimties mažylių kelionės. Vilnius, 1997.

6.1.2. Kalbos ir komunikavimo ugdymas

Komunikacija – tai žmonių bendravimas, keitimasis patyrimu, mintimis, išgyvenimais ir pan. Ikimokykliniame laikotarpyje vaikų žodynas sparčiai plečiasi, vaikai pradeda naudoti vis sudėtingesnes gramatikos konstrukcijas ir vis dažniau naudojami kalba kaip priemone, padedančia konstruoti socialinius santykius.

Pilnavertė komunikacija priklauso nuo kalbėjimo (šnekėjimo) ir kalbos mokėjimo lygio. Kalbėjimas suprantamas kaip procesas, t.y. garsų tarimas, jų jungimas į skiemenis, žodžius ir t.t.

Kalba – tai sistema, kuri jungia tris pagrindinius komponentus – fonetiką, leksiką ir gramatiką. Naudodamasis kalba, kaip ženklų sistema vaikas turi galimybę bendrauti (komunikuoti) ir perinti iš kartos į kartą perimtas žinias apie supantį pasaulį ir tobulinti pačią kalbą.

Kai vaikas atranda ryšį tarp rašytinės ir sakytinės kalbos, tvirtėja klausymosi ir dėmesio išlaikymo įgūdžiai.

Rašytinė kalba

Vaikystės laikotarpis – tai laikas, kada vaikas vis labiau tobulina savo šnekamąją kalbą, tačiau šio laikotarpio pabaigoje išryškėja ir nauji dalykai kaip rašymo pradžia. Pripažinimas egzistuojant glaudžiam ryšiui tarp šnekamosios kalbos ir rašomosios kalbos padėjo susiformuoti požiūriui į raštingumą kaip bendros kalbos raidos dalį. Šio požiūrio šalininkai M. Field'as ir K. Spangler'is pateikia besiformuojančio raštingumo koncepciją, kuria remiantis, įgūdžiai, susiję su šnekamosios ir rašomosios kalbos įsisavinimu, vystosi nuo pat kūdikystės ir yra nuolatiniame procese.

Rašytinė kalba – tai vaiko rašymas ir skaitymas. Ji perprantama natūralioje aplinkoje, savarankiškoje paties vaiko veikloje, atsiradus ar sužadinus poreikį ką tai parašyti ir perskaityti.

Rašymas - tai ne raidžių ar žodžių rašymo ir skaitymo mokymas. **Skaitymas** – labai sudėtingas skaitymo gebėjimų formavimasis, kurį lemia vaiko įgudimas klausyti ir kalbėti bei jo gyvenimiška patirtis. Vaiko skaitymas – dvilypis. Iš vienos pusės – tai simbolių, brėžinių atpažinimas, iš kitos – prasmės, kurią simbolis ar brėžinys reiškia, supratimas. Vaikas nuolat skatinamas papasakoti apie savo keverzones, piešinėlius, knygų iliustracijas, imituoti skaitymą, pačiam skaitinėti ir pan.

Vaiko pasiekimai	
1,5 - 2 metų	<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Žiūrinėja paveikslėlius. ✓ Individualiai bendrauja ar būna kartu su grupe vaikų, skaitant pedagogui knygeles. ✓ Varto knygeles, į jas žiūri, kaip į savitą kalbą. ✓ Bendrauja garsais ir gestais ✓ Vaikas gauna informaciją klausiant kas, kur, kada, kas čia. ✓ Klausosi nurodymų bei nesudėtingų pasakojimų ir tai supranta. <p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Braukymas popieriaus lape keverzonėmis.
2 - 3 metų	<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Vartinėja, žiūrinėja, komentuoja paveikslėlius, knygeles. ✓ Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. ✓ Pradedą pažinti aplinkoje esančius simbolius. ✓ Manipuliuoja daiktais, žaislais. <p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Stebi rašančius, domisi įvairiais rašikliais. ✓ „Karakulių“ piešimas. ✓ Braukymas linijomis, taškeliais, keverzonėmis.
3 – 4 metų	<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Vaizduoja, kad „skaito“ knygą, kuri jam buvo skaityta. ✓ Pasako, ką nupiešė, sukonstravo. <p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Pradedą piešti atskiras linijas. ✓ Atsitiktinai parašyti raidžių elementai, raidės.
4 – 5 metų	<p>Skaitymas</p>

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Domisi skaitymu. ✓ Domisi abėcėlės raidėmis. ✓ Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. ✓ Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. <p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Domisi ne tik įvairiais rašikliais, bet ir kompiuteriu. ✓ Keiverzonėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės.
<i>5 – 6 metų</i>	<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ „Skaityti“ knygelėms paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. ✓ Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus. ✓ Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus. <p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. ✓ Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. ✓ Kompiuteriu rašo raides, žodžius.
<i>Ypatingai gabiems</i>	<p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Rašo savo vardą, elementarius žodelius. ✓ Netaisyklingais rašinėjimais atvaizduoja savo patirtį, išgyvenimus, norus. <p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Atpažįsta ir pavadinia įvairių šriftu parašytas raides (didžiosios, mažosios). ✓ Bando perskaityti trumpus jam reikšmingus žodžius.
<i>Metodai ir būdai</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Praktinis metodas; ✓ Žodinis metodas (pasakojimas, pokalbis); ✓ Vaizdinis metodas; ✓ IT taikymas (interaktyvios lentos, vaizdo medžiagos stebėjimas multimedijos pagalba, kompiuteriniai žaidimai).

Vaiko veiksėnų pavyzdžiai	
<i>Ankstysis amžius</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pradeda domėtis „specialiomis“ knygelėmis, kur išryškintos raidės, dideli paveikslėliai. ✓ Pratinasi vartyti iliustruotas knygeles. ✓ Pradeda vartoti žodelius „aš“, „mano“. ✓ Bendrauja garsais ir gestais. ✓ Pratinasi kalbėti dviejų žodžių junginiais. ✓ Pradeda suvokti nesudėtingus klausimus, pasakojimus. ✓ Bando užmegzti pokalbį. <p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Žaidžia linijomis piešimo lape. ✓ Spalvina paveikslėlius.
<i>Ikimokyklinis amžius</i>	<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Geba elementariai pasakoti, apibudinti, svarstyti, diskutuoti, aiškinti, informuoti. ✓ Geba kalbėti atsižvelgdamas į situaciją (vietą, laiką). ✓ Domisi žodžių reikšmėmis. ✓ Domisi knygomis, mėgsta jas vartyti, klausytis skaitomų tekstų. <p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Turi gana gerus rašymo pradmenims, akies ir rankos koordinaciją. ✓ Mėgina ir geba imituoti ir komentuoti raštą ir jo elementus. ✓ Imituoja skaitymą komentuodamas iliustracijas.
<i>Esminiai gebėjimai</i>	<p>Skaitymas</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Turės gebėjimų kalbėti klausantis keliems žmonėms, pakartoti, jei kas

	<p>nors nesuprato, nepertraukti kito kalbėtojo, nenukrypti nuo pagrindinės pokalbio temos.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Turės elementarius pradmenis skaitymo įgūdžių susiformavimui. <p>Rašymas</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Turės elementarę patirtį dėl rašymo įgūdžių formavimosi. ✓ Drąsiau pieš ant įvairių paviršių, braižys ir atliks įvairias rašymo užduotis.
--	---

Sakytinė kalba

Sakytinė kalba - žmogui būdingas prigimties reiškinys. Ji yra pagrindinė žmonių bendravimo priemonė. Ja išsakoma: poreikiai, norai, reikalavimai, skundai, prašymai ir kt. Ja gaunama ir perduodama informacija, įtvirtinama atmintyje įvairios žinios apie pasaulį, samprotaujama, daromos išvados. Ja išsakomos emocijos, nusakomi jausmai. Vaiko sakytinė kalba – tai vaiko **klausymas ir kalbėjimas**. Klausydamas ir kalbėdamas vaikas pratinasi išgirsti ir suprasti girdimą kalbą, ją perpratęs – pradeda kalbėti pats.

Vaiko pasiekimai	
1,5 - 2 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pamėgdžioja kitų vaikų veiksmus ir žaidimus. ✓ Kartoja tą patį skiemenį. ✓ Kartoja savą garsą, pasakytą kitų. ✓ Stebi kalbančiuosius. ✓ Atsako gestais į gestus. ✓ Pamėgdžioja gyvūno balsą arba kokiu nors garsu įvardija gyvūną.
2 - 3 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Supranta kalbą ir kalba 3 – 4 žodžių sakiniiais. ✓ Atsako vienu ar keliais žodžiais į elementarius klausimus. ✓ Spontaniškos kalbos lavinimas per emocinius žaidimus. ✓ Daiktų pavadinimų kartojimas.
3 – 4 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kalba suprantamai, daro daug klaidų. ✓ Mėgsta daug kalbėti. ✓ Vartoja maloninius, mažiabužius žodžius. ✓ Kalba apie save vartodamas įvardžius: aš, mane. ✓ Kalbėdamas derina giminę.
4 – 5 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Taisyklingai taria visus garsus. ✓ Pats pradeda pokalbį su to paties amžiaus vaikais ir suaugusiais. ✓ Pasakoja apie tai, ką sukūrė. ✓ Raiškiai deklamuoja eilėraščius. ✓ Supranta palyginimus. ✓ Kalbėdamas vartoja sudėtingus sakinius. ✓ Kalba apie priežastis vartodamas jungtukus nes, kodėl, kad. ✓ Atpasakoja teksto turinį, kartais supainioja faktus.
5 – 6 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kalba ypač daug beveik taisyklingai. ✓ Klausinėja ką reiškia nežinomi žodžiai. ✓ Gali paaiškinti kai kurių žodžių reikšmę. ✓ Moka daug eilėraščių. ✓ Patarlių, mįslių, priežodžių vartojimas kalboje. ✓ Pasakoja apie įvykius. ✓ Nuosekliai atpasakoja įvykį. ✓ Nuosekliai dėsto mintis.
Ypatingai gabiems	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nuosekliai pasakoja išgalvotas istorijas. ✓ Gali pats sklandžiai papasakoti apie knygų piešinėlius ir iliustracijas. ✓ Puikiai supranta gaunamą ir perduodamą informaciją ir ją įtvirtina atmintyje.
Metodai ir būdai	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Praktinis metodas; ✓ Žodinis metodas (pasakojimas, pokalbis);

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Vaizdinis metodas; ✓ IT taikymas (interaktyvios lentos, vaizdo medžiagos stebėjimas multimedijos pagalba, kompiuteriniai žaidimai).
--	--

Vaiko veiksenų pavyzdžiai	
Ankstyvasis amžius	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Vartys, žiūrinės, komentuos pasakų knygeles, pasakų veikėjus. ✓ Žaisdamas šalia vienas kito, dalinsis įspūdžiais, asmenine patirtimi. ✓ Klausosi šalia esančio asmens, stengiasi jį suprasti. ✓ Išreikia nuotaiką, norus, jausmus žodžiais. ✓ Dėlioja paveikslėlius su užrašytomis raidėmis. ✓ Bando užrašyti mamos, tėčio pirmąsias raides.
Ikimokyklinis amžius	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Aiškiai ir taisyklingai taria gimtosios kalbos garsus. ✓ Spontaniškai kartoja padavimų, pasakų be galo, mįslių, erzinimų elementus. ✓ Tiksliai nusako daiktus, jų ypatybes, o skaičių – įvardžiais, skaitvardžiais. ✓ Vartoja būdvardžių laipsnius, būseną nusakančius išiktukus. ✓ Bando patys klausinėti, atsakyti į draugo pateiktus klausimus. ✓ Kalboje vartoja malonines, mažybines formas. ✓ Klausosi įvairių stilių tekstus – tautosakos, grožinės literatūros, informacinio, publicistinio pobūdžio. ✓ Atkreipia dėmesį į lengviausiai suvokiamas kalbos menines priemones: vaizdingumą, ritmą, pakartojimus ir kt. ✓ Jaučia kalbos melodingumą, skambesį. ✓ Savo vardo simbolius užsirašo ant spintelės ir kt.
Esminiai gebėjimai	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Savo kalboje vartys maloninius, mažybinius žodžius, daug sinonimų, antonimų. ✓ Raiškiai atpasakos, seks lietuvių liaudies pasakas, smulkiają tautosaką.

Ugdymo gairės

- *Vaikai nuolat skatinami papasakoti, paaiškinti ką pamatė knygelėse, per veiklą, namuose.*
- *Per pratybas apvedžioja pateiktus šablonus, spalvina tam tikromis spalvomis, bando atkartoti nurodytus simbolius.*
- *Žaidžiami pirštukų žaidimai, kurie lavina smulkiają motoriką ir padeda stipriau laikyti rašymo priemones.*
- *Vaikai atidžiai klausosi auklėtojų pasakojimų, bando įsiminti ir atkartoti ką girdėjo, klausosi raiškiai ir taisyklingai skaitomų auklėtojų tekstų.*
- *Vaikai skatinami dalytis savo įspūdžiais, išsakyti savo nuomonę.*
- *Inicijuojami pokalbiai su vaikais apie jų kasdienę veiklą, darbelius, vaikai drąsinami kalbėti.*
- *Žaidžiami garsus imituojantys žaidimai, organizuojamos viktorinos „Atspėk žodį“.*
- *Stebimi ir vertinami individualūs vaikų kalbos ypatumai ir pokyčiai, prireikus inicijuojamas profesionalus logopedo ištyrimas.*
- *Vaikams sudaromos galimybės eksperimentuoti: kurti išgalvotas istorijas, pasakas ir t.t.*
- *Grupės aplinka nuolat turtinama rašytine, vaizdine informacija, skatinančia vaikų smalsumą tyrinėti simbolius ir raides.*

- *Palaikomi ir skatinami vaikų bandymai skaityti ar atpažinti raides. Vaikai dėlioja raidėmis pažymėtas korteles, kubelius, naudodami juos kuria savo žodžius.*
- *Užtikrinama, kad grupėje būtų įvairių knygų, žurnalų, audiopasakų.*

Rekomenduojama metodinė literatūra:

1. Ambrukaitis J. Specialiųjų poreikių vaikai. Šiauliai, 1993.
2. Bakūnaitė J. Humanistinio vaikų ugdymo programa. Auginu gyvybės medį. Vilnius, Eugrimas, 1998.
3. Garšvienė A., Dapšienė L., Gudavičienė J., ir kt. Neišplėtotos kalbos ugdymas. Kaunas, 2000.
4. Garšvienė A., Ivoškuvienė R. Logopedija. – V., 1993.

6.1.3. Meninis ugdymas

Vaiko **meninė veikla** ikimokykliniame amžiuje nepaprastai svarbi. Meninių užsiėmimų metu ugdomas estetiškas skonis, lavinama vaizduotė, formuojasi pasitikėjimo savimi, kūrybiškumo, savarankiškumo ir daugelio kitų savybių pamatai. Išskiriamos trys pagrindinės meninės veiklos rūšys: muzika ir šokis, dailė, vaidyba. Visa tai yra kaip priemonė kontaktui ir komunikacijai, socialinei veiklai, t.y. bendrai dainuoti, groti, vaidinti, klausytis muzikos, šokti, piešti. Menas įtakoja vaiko jausmų pasaulį, protą, moko mylėti, puoselėja gėrio vertybes, kaupia įspūdžius bei išgyvenimus. Labai svarbu, kad kiekvienas vaikas dalyvaudamas veikloje jaustųsi reikšmingas ir laimingas, išgyventų kūrybinį džiaugsmą ir nepajaustų, kad dalyvauja ugdymo procese.

Vizualinė raiška

„Muzika - ne vien ją kuriant ar atliekant, bet ir paprasčiausiai klausantis, dainuojant ar šokant – pagerina gebėjimą skaityti, teksto ir žodžių įsiminimą bei kūrybingumą“ (Campbell, 2005, p. 163). Muzikinėje veikloje per įvairias veiksenas, t. y. dainavimą, laisvą judesio, kalbos bei instrumentinę improvizaciją, aktyvų muzikos klausymą(si), įvairių lietuvių liaudies šokių, dainų, ratelių atikimą siekiama puoselėti bei lavinti prigimtinių vaiko muzikalumą, kaupti muzikinę patirtį, ugdyti vaikų muzikinį intelektą bei jausmų kultūrą. Siekiama, kad vaikai, dalyvaudami kūrybinėje veikloje, patirtų džiaugsmą, t. y. patys sukurdami dainą, šokį ar trumpą teminę pasaką, ją inscenizuodami judesiu, instrumentiniu pritarimu. Jau nuo pat pirmų gyvenimo dienų vaikai pratinami klausytis kuo įvairesnės, o svarbiausiai meniškai vertingos profesionalios muzikos. Todėl ypatingas dėmesys muzikiniuose užsiėmimuose skiriamas lietuvių liaudies bei klasikinei muzikai, kurie yra pagrindiniai veiksniai ugdant vaiko kūrybiškumą, lavinant muzikinę klausą, vaizduotę, ritmo pojūtį, instrumentinį muzikavimą bei bendrąją motoriką.

Vaiko vaidyba tai tikro savo „aš“ atradimas. Vaidyba, būdama labiausiai sinkretiška raiškos forma, žadina kitą kūrybinę veiklą, sudaro sąlygas vaikų gebėjimams atsiskleisti, tobulina

socialinius įgūdžius, padeda labiau subręsti mokyklai. Vaidybinę veiklą būtina susieti su pagrindine vaiko veikla – žaidimu.

Vaiko pasiekimai	
1,5 - 2 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dainuoja trumpas, aiškaus ritmo lietuvių liaudies ir autorines dainas; ✓ Pagal pasakojamą ir dainuojamą tekstą mėgdžioja įvairius kūno judesius; ✓ Kartu su pedagogu groja muzikos instrumentais; ✓ Savo “keverzonėse” atranda spalvas. ✓ Liečia, maigominkštą plasteliną. ✓ Spektaklyje kuria garsinį foną muzikiniais instrumentais.
2 - 3 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dainuoja dainas siaurame diapazone (dviejų – keturių garsų); ✓ Susipažįsta su įvairiais muzikos instrumentais bei aplinkoje skambančiais daiktais; ✓ Skambančiai muzikai pritaria įvairiais judesiais; ✓ Delniukais ir pirščiukais liečia, tyrinija įvairius daiktus. ✓ Žaidžia spontaniškus, teatralizuotus žaidimus, kurių esmė – suaugusiųjų ir gyvūnų mėgdžiojimas.
3 – 4 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dainuoja trumpas, aiškaus ritmo lietuvių liaudies bei autorines dainas; ✓ Susidomėję klausosi įvairių instrumentinės ir vokalinės muzikos kūrinių; ✓ Susipažįsta su elementariais muzikinės kalbos elementais, t.y. tempu (lėtas – greitas), dinamika (tylus – garsus), tembru (žemas – aukštas), muzikos nuotaika (linksma – liūdna); ✓ Piešia su pagaliukais, šiaudeliais. ✓ Žaidžia teatralizuotus žaidimus, naudoja muzikines inscenizacijas. ✓ Inscenizuoja nesudėtingas gyvenimiškas sceneles su lėlėmis.
4 – 5 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas; ✓ Dainavimui ritmiškai pritaria įvairiais judesiais bei instrumentais; ✓ Kuria ritminius, melodinius pasakų motyvus; ✓ Klijuoja įvairių plokščių formą, nupešia smulkias detales. ✓ Plėšo, klijuoja, derina piešimą su tapymu. ✓ Eksperimentuoja, tyrinėja, modeliuoja, matuoja pėdas sniege, smėlyje, štampuoja, lipdo ir kt. ✓ Nuosekliai įgyvendina savo sumanymus. ✓ Kūrybiškai veikia vaidybinėse situacijose. ✓ Geba perteikti kito jausmus.
5 – 6 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dainuoja sudėtingesnes, platesnio diapazono vienbalses dainas; ✓ Klausydami muzikos kūrinių laisvai improvizuoja judesiu, apibūdina nuotaiką, tempą, dinamiką; ✓ Bando iš įvairių formų: trikampio, stačiakampio ir kt. sukurti darbelį, panaudoja įvairias spalvas. ✓ Lipdo iš kelių gabalų, panaudoja buitines medžiagas (siūlus, audinius ir kt.). ✓ Kerpa įvairias plokščias formas. ✓ Atlieka vieną ar kitą vaidmenį, muzikuoja spektaklyje, rengia dekoracijas ir t.t. ✓ Geba išreikšti savo socialinę patirtį per vaidybinę veiklą.
Ypatingai	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dalyvaujant kūrybinėje veikloje patys sukuria dainą, šokį ar trumpą teminę

<i>gabiems</i>	<ul style="list-style-type: none"> pasaką. ✓ Savo kūrybą moka inscenizuoti judesiu, instrumentiniu pritarimu ar dainavimu. ✓ Tvaringai klijuoja smulkias detales; ✓ Geba nulipdyti tikroviškus atvaizdus iš plastelino ir kitų lipdymo medžiagų. ✓ Sugeba sukurti scenarijus trumpiems siužetiniams vaidinimams.
<i>Metodai ir būdai</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Informacinis metodas. ✓ Kūrybinis metodas. ✓ Aktyvusis muzikos klausymo. ✓ Vaiko piešimo metodas; ✓ Netradicinių meno priemonių panaudojimo metodai; ✓ Teatro ir vaidybos metodika; ✓

Vaiko veiksenų pavyzdžiai	
<i>Ankstyvasis amžius</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Klausosi įvairių instrumentinių bei vokalinių kūrinų, atliekamų gyvai ir įrašytų; ✓ Klausydami muzikos judesiu improvizuoja lietutį, saulutę, vėją, žvaigždes, žaidžia su pirštukais, spalvotomis skarelėmis, gauda „lašelius“, šokinėja per „balutes“, ridena „sniego kamuolius“, mēto „lapus“ ir t. t.; ✓ Klausosi muzikos stebėdami vaizdo įrašus; ✓ Klausomai muzikai pritaria įvairiais garsažodžiais bei vaikiškais instrumentais; ✓ Dainuoja dainas su žodžiais ir be jų, t. y. skiemenimis: žu, ma, na, da, lia ir t. t.; ✓ Dainuojamą tekstą sieja su judesiu; ✓ Dainuodami lopšines migdo savo žaisliuką; ✓ Atkartoja įvairius gyvūnų, paukščių balsus: šuniuko, kačiuko, gaidžiuko, viščiuko, gegutės ir t. t.; ✓ Išgauna įvairius garsus akmenukais, popieriumi, įmautėmis, plastikiniais buteliais, lazdelėmis, būgneliais ir t. t.; ✓ Žaidžia įvairius judriuosius lietuvių liaudies žaidimus; ✓ Šoka rateliu aplink orientacinį žaisliuką; ✓ Išreiškia save judesiu, t. y. šoka kaip meškučiai, kiškučiai ir kt., skrenda kaip paukščiukai, bitutės ir t. t.; ✓ Šokdami ratelius atlieka paprastus judesio elementus (trepsi, ploja, linguoja, apsisuka, ratą mažina bei didina); ✓ Aktyviai dalyvauja įvairiuose darželio renginiuose. ✓ Dalyvauja siužetiniuose Kalėdų muzikiniuose spektakliukuose
<i>Ikimokyklinis amžius</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Klausosi skirtingų žanrų (maršo, polkos, valso...) instrumentinių kūrinų, kūrinio nuotaiką išreiškia judesiu (plojimu, spragsėjimu, trepsėjimu, pliaukšėjimu liežuviu ir kt.), o taip pat piešimu; ✓ Klausydami muzikos šviesos stalo pagalba kuria įvairius vaizdinius, figūras ir t. t. ✓ Klausydami klasikinės muzikos pritaria dainavimu, judesiu, kalba, įvairiais garsažodžiais; ✓ Išraiškiau dainuoja įvairias dainas, tiksliau intonuoja, teisingiau artikuliuoja – aiškiau taria priebalses, balses, dvibalses,; ✓ Įvairiomis nuotaikomomis bei skirtingais štrichais, t. y. legato, staccato, piano, forte dainuoja savo vardą; ✓ Dainuoja, šoka įvairius ratelius, ritmiškai sukasi po vieną ir poromis, atlieka sudėtingesnius šokio elementus; ✓ Gamina įvairias priemones skirtas aktyviam muzikos klausymui(si) ar inscenizacijai;

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kuria ritminius motyvus (vaikas sugalvojęs ritmą paploja, o kiti atkartoja). ✓ Įvairiais ritminiais instrumentais visi kartu arba pogrūpiais atlieka nesudėtingus ritminius darinius; ✓ Pedagogo pateiktai temai, pvz. „Miško gyventojai“, kuria tekstą bei melodiją; ✓ Groja 2-3 garsų melodijas įvairiais muzikos instrumentais. Jais pritaria įvairiems instrumentiniams kūriniais bei savo dainavimui; ✓ Groja savo pačių pasigamintais instrumentais, pvz. barškučiais ar kitais aplinkoje skambančiais daiktais.
<i>Esminiai gebėjimai</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žais didaktinius muzikinius žaidimus. ✓ Dalyvaus trumpų muzikinių siužetinių filmų kūrime bei filmavime. ✓ Dalyvaus įvairiuose renginiuose darželyje ir už jo ribų. ✓ Inscenizuos nesudėtingus, atitinkančius metų laiką muzikinius pasakojimus. ✓ Pieš įvairia technika; ✓ Eksperimentuos panaudodamas netradicines piešimo ir lipdymo priemones; ✓ Laisvai, drąsiai improvizuos, fantazijas išreikš judesiu, garsu ir mimika.

Estetinis suvokimas

Vaiko estetinis suvokimas reiškiasi gebėjimu matyti, jausti, suvokti ir vertinti aplinkos (gamtos ir aplinkinio pasaulio, žmonių santykių, veiklos), meno kūrinų, savo ir kitų kūrybos grožį bei patiems jį kurti. Tai vaiko estetinių galių - išgyvenimų, intuícijos, jausenos, jautrumo, jausmų, emocijų, skonio, supratimo, suvokimo, poreikių, veiklos ir kūrybos - visuma. Nuolat turime siekti, kad bet koks vaikų meno procesas ikimokyklinėje įstaigoje būtų skoningas, stilingas, ir visuminis, tam ryžtis ir aukotis.

Vaiko pasiekimai	
<i>1,5 - 2 metų</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Trumpam sutelkia dėmesį. ✓ Rodo pasitenkinimą, kai yra kalbinamas. ✓ Mato ryškius žaislus, daiktus, paveikslėlius. ✓ Girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus. ✓ Mato šokio judesius.
<i>2 - 3 metų</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Skirtingai reaguoja į suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, į aplinką ir į šokančius bei vaidinančius suaugusius, vaikus. ✓ Mėgdžioja tai, kas jam patinka.
<i>3 – 4 metų</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Džiaugiasi visomis meninės raiškos veiklomis. ✓ Reiškia skirtingas reakcijas į kontrastingus meno kūrinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. ✓ Reaguoja į aplinkinių reiškiamą nuomonę.
<i>4 – 5 metų</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Mėgaujasi asmenine meninės raiškos veikla ir bendra veikla ir kūryba su draugais. ✓ Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais. ✓ Pastebi ir įvardina kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė). ✓ Dalijasi įspūdžiais ir išgyvenimais, pasako savo nuomonę po meninių renginių aplankymo.
<i>5 – 6 metų</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Stengiasi kuo geriau atlikti jam skirtą vaidmenį ar kūrybinę veiklą. Gėrįsi ir grožisi savo menine kūryba. ✓ Pastebi ir įvertina papuoštą aplinką.

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą ir pasako kodėl gražu. ✓ Pasakoja įspūdžius apie visas meno rūšis, juose vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. ✓ Plačiau pasakoja, ką pats sukūrė ir kiti, kaip sekėsi jam ir kitiems kurti.
<i>Ypatingai gabiems</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Atpažįsta elementarius estetinius reiškinius, su tikrovės ir meno estetinėmis savybėmis; ✓ Pasitelkia veiksminio, vaizdinio ir loginio mąstymo formas; ✓ Pats sugeba tinkamai ir estetiškai papuošti aplinką.
<i>Metodai ir būdai</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Įvairių meninio auklėjimo (grožinės literatūra, dailės, muzikos, vaidybos) metodų būdai; ✓ Gamtos bei visuomenės reiškinių estetinio suvokimo sintezės metodas.

Vaiko veiksenų pavyzdžiai	
<i>Ankstyvasis amžius</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Mokosi išsižiūrėti į aplinką ir pratinasi visur ieškoti grožio ir jį kurti. ✓ Dirba kartu su tėveliais ar kitais kūrybingais žmonėmis. ✓ Pedagogas rodo savo kūrybą, o vaikai stebi ir vertina. ✓ Rengia meninių darbų parodas ir jas komentuoja. ✓ Atlieka meninės raiškos grupinius darbus. ✓ Kartu su vaikais puošia grupę pagal metų laikus ir šventėms. ✓ Puošiasi ir ruošiasi šventėms, vaidinimams ir koncertams. ✓ Lankosi vaikiškuose spektakliuose, koncertuose ir kituose renginiuose. ✓ Klausosi įvairių įrašų: muzikos, pasakų, dainų, gyvūnų balsų, gamtos reiškinių ir kt. ✓ Žaidžia žaidimus ir pratimus (gėlės uostymas, plunksnos pūtimas, bitės dūzgimas, lapų šlamėjimas ir kt.). ✓ Mokosi skaičiuočių, greitakalbių, paukščių balsų pamėgdžiojimų ir kt.
<i>Ikimokyklinis amžius</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Savarankiškai kuria savo aplinką piešiniais, nuotraukomis. ✓ Puošia savos kūrybos darbeliais žaidimų aiktelę, pavėsinę, namelį. ✓ Organizuoja menų savaites. ✓ Dalyvauja įstaigos šventėse, tradiciniuose renginiuose (kuria Užgavėnių kaukes, margina kiaušinius, lipdo švilpukus, gaminasi karūnas, teatro personažus, dekoracijas, kvietimus ir kt.). ✓ Vaikai stebi įvairius meno kūrinius, skulptūras, paminklus ir pasako ką jaučia, ar ką primena... ✓ Nuolat stebi tautodailės kūrinius (nėrinius, siuvinėjimą, audinius, keramiką, medžio drožinius) ir aptaria juos. ✓ Stebi tautodailės motyvais puoštus baldus, buitines daiktus ir kt. ✓ Varto dailės knygų iliustracijas, albumus, atvirukų rinkinius. ✓ Rengia įvairių dailininkų iliustruotų knygelių parodėles. ✓ Lankosi muziejuose, bei parodose. ✓ Dalyvauja respublikos ir miesto renginiuose. ✓ Susitinka su menininkais. ✓ Stebi gamtą visais metų laikais (spalvos, formos, garsai). ✓ Klausosi įvairios muzikos, stebi šokius, žiūri spektaklius ir pasakoja savo išgyvenimus.
<i>Esminiai gebėjimai</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Sistemingai ir motyvuotai gebės valdyti savo emocijas ir jausmus; ✓ Lavės estetinis suvokimas apie grožį, supančią aplinką; ✓ Sumaniai ir efektyviai perteiks estetinę patirtį apie meno kūrinius ir kitus objektus.

Ugdymo gairės

- *Skatinama spontaniška meninė raiška kasdien įvairiose veiklose: žaidžiant, bendraujant su bendraamžiais ir suaugusiais.*
- *Vaikai patys išbando vizualinės raiškos metodus: piešimą, tapybą, lipdymą, spalvinimą, vaidybą, šokį, improvizaciją.*
- *Siekiama paskatinti kurti kiekvieną vaiką: sudaromos sąlygos kurti, rinktis norimą dailės, vaidybos ar šokio būdą.*
- *Vaikai drąsinami improvizuoti, fantazuoti, tai išreikšti žodžiais, mimika, veiksmis ir kt. Praktikuojami naujoviški piešimo metodai: piešimai ant neįprastų medžiagų.*
- *Padedami suaugusiojo, vaikai skatinami apibūdinti ir pavaizduoti vizualiai aplinką, jausmus, situacijas, imituoti gyvūniją ir supantį pasaulį.*
- *Sudaromos sąlygos klausytis ir išgirsi kasdienės aplinkos garsus, juos apibūdinti, grožėtis, įvardyti sukeliama nuotaiką.*
- *Vaikai skatinami atpažinti draugus iš jų balso tembro, taip pat tyrinėti savo balso ypatumą.*
- *Grupės veikloje mokosi įvairių dainelių, skaičiuočių, greitakalbių.*
- *Žaidžia karaoke žaidimus, nurodo kokios dainelės jiems labiau patinka.*
- *Vaikai susipažįsta su kai kuriais muzikos instrumentais.*
- *Nuolat oragnizuojama muzikinė veikla, kurios metu lavinama judesių koordinacija, plaštakų ir pirštų motorika, tembinė klausa, ugdomas ritmo pojūtis.*
- *Vaikai susipažįsta su klasikine muzika.*
- *Sudaromos sąlygos visiems vaikams dalyvauti darželio organizuojamose šventėse.*
- *Skatinama domėtis ir grožėtis aplinka, atpažinti kas yra gražu, gera, estetiška.*
- *Atkreipiamas dėmesys į pasikeitusią gamtą kiekvienais metų laikais, skatinama ją pavaizduoti.*
- *Pasakojama apie žymius dailininkus, skulptorius, nurodoma jų darbo specifika ir išskirtinumas.*
- *Vaikai sužino apie muziejus, organizuojamos išvykos į parodas ir renginius.*

Rekomenduojama metodinė literatūra:

1. Aleksienė V, Zvicevičienė S. Lietuvių etnochoreografija autistiškiems vaikams: ugdymo ir terapijos aspektai. – Vilnius: UAB Ciklonas, 2009.
2. Campbell Don. Mocarto muzikos poveikis vaikams. – Kaunas: Kalendorius, 2005.
3. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. – Švietimo ir mokslo ministerijos švietimo aprūpinimo centras, 2015.
4. Katinienė A. Vaiko muzikinės kultūros ugdymas darželyje. – Vilnius: Kronta, 1998.
5. Vilkelienė A. Specialioji meno edukologija: Estetikos, terapijos ir ugdymo aspektai. – Vilnius: VPU 1-kl, 2007.
6. Kazragytė V. Priešmokyklinio amžiaus vaikų vaidybos gebėjimų ugdymas. – Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2008.
7. Zabaraušienė V. Lėlių teatrą kuria vaikai. Vilnius, 1997.
8. „Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa“, 2002.
9. Paliulytė I. Estetinio ugdymo programa. Kauno menų darželis „Etiudas“, (Nepublikuota).

6.1.4. Fizinis ugdymas

Fizinis aktyvumas - tai labai svarbus asmenybės formavimosi, psichikos ir fizinių galių intensyvios plėtotės veiksnys. Vaikai labai smalsūs, imlūs gaunamai informacijai, nori veikti, judėti, tyrinėti juos supančią aplinką. Stebėdami suaugusiųjų veiklą ir elgesį, vaikai juos mėgdžioja, žaisdami kuria panašias situacijas. Taigi labai svarbu ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje šį laikotarpį išnaudoti sveikos gyvensenos įgūdžiams formuoti, sudaryti sąlygas fizinio ugdymosi poreikiui patenkinti. Todėl darželyje organizuojami sveikatingumo projektai.

Fizinis aktyvumas

Fizinis aktyvumas – ypač svarbus sveikos gyvensenos komponentas. Vaiko psichinis vystymasis dažniausiai sinchronizuojasi su jo judesių vystymusi. Nuolatinis fizinis aktyvumas, ypač augimo laikotarpiu, kuris turi susiformuoti jau vaikystėje. Taigi norint tinkamai parinkti fizinius pratimus ikimokyklinio amžiaus vaikui, reikia žinoti fizinius ir psichinius jo vystymosi ypatumus. Fizinis aktyvumas lemia vaiko organizmo harmoningą vystymąsi ir sveikatą, todėl judėjimo skatinimas turi būti vykdomas ir šeimoje, ir darželyje. Fizinis aktyvumas neturi apsiriboti vien trumpalaikėmis sportinėmis veiklomis. Tai turi apimti veiklą lauke, sportines pramogas, įvairius sveikatinimo projektus, sportinius normuotus žaidimus, kurių metų lavinamos vaikų fizinės ypatybės: jėga, išvermė, pusiausvyra, koordinacija, lankstumas ir kt.

Fizinis aktyvumas teigiamai veikia vaiko socialinę – emocinę raidą, didina socialinių kontaktų galimybę, suteikia papildomą impulsą protiniams gebėjimams vystytis. Fizinį aktyvumą skatina judrieji žaidimai, estafetės, pasivaikščiavimai, sportinės pramogos. Taip pat gryname ore praleistas laikas ir fiziniai pratimai grūdina organizmą, teigiamai veikia kaulų, raumenų, nervų sistemas.

Vaiko pasiekimai	
1,5 - 2 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Atlieka savarankiškai visus pagrindinius judesius (apsiverčia, šliaužioja, ropoja, atsistoja); ✓ Pats vaikšto, geba pernešti daiktus; ✓ Trumpai pastovi ant vienos kojos;

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Labai lėtai, nerangiai bėga.
2 - 3 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Vaikšto ir bėgioja. ✓ Lipa ir nulipa laiptais. ✓ Moka šokinėti ant vienos kojos ir bando šokti į šoną. ✓ Pagauna didelį kamuolį. ✓ Peršoka per liniją. ✓ Paima daiktą apglėbdamas jį visais pirštais.
3 – 4 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Gali paeiti ant pirštų galų. ✓ Pastovi ant vienos kojos (3 – 4 s.). ✓ Bėga keisdamas kryptį, greitį. ✓ Moka peršokti įvairias kliūtis. ✓ Šokinėja abiem ir ant vienos kojos. ✓ Lipa laiptais aukštyn pakaitomis statydamas kojas. ✓ Apvedžioja pagal šablona.
4 – 5 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Eina siaura linija. ✓ Nušoka nuo paaukštinimo. ✓ Spiria jam atridentą kamuolį, pataiko su juo į tikslią vietą. ✓ Peršoka virvutę, pakeltą iki 5 cm. ✓ Veria ant virvelės smulkius daiktus, sega sagas. ✓ Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai.
5 – 6 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Eina atbulomis, ratu, susikibus rankomis. ✓ Bėga įvairiose padėtyse (keliant kojas, šonu, per kliūtis it kt.). ✓ Žaidžia komandomis, derindamas veiksmus. ✓ Rankų ir pirštų judesius atlieka tiksliau, greičiau.
Ypatingai gabiems	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Gali atlikti sudėtingus judesius tiksliai pagal nurodymus. ✓ Pasižymi greitą reakcija, imlumu, sugeba greitai atlikti judesius pagal žodines komandas. ✓ Vienu metu gali atlikti koordinacijos ir pusiausvyros užduotis. ✓ Fizinio aktyvumo pasiekimai yra žymiai geresni negu bendraamžių.
Metodai ir būdai	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kūno kultūros pamokėlės; ✓ Korekcinės mankštos užsiėmimai; ✓ Žaidimai ir estafetės; ✓ Lavinamosios mankštos su kūrybiniais pratimais; ✓ Grūdinimosi mankštos lauke; ✓ „Ryto rato“ trumpos mankštelės; ✓ Mankštos su smulkiosios motorikos lavinimo užduotėlėmis.

Vaiko veiksenų pavyzdžiai	
Ankstyvasis amžius	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Atsižvelgiant į vaiko individualybę, pasiekimus galima taikyti įvairius pratimus, žaidimus grupėse ir po vieną, taikyti fizinę veiklą, lavinant raumenyną ir vaiko fizines ypatybes, pvz.: ✓ Žaidžia imitacinius žaidimus. ✓ Supasi sūpuoklėse, nusileidžia čiuožyne. ✓ Lauke laisvai bėgioja, sustoja pagal komandą, tyrinėja gamtą. ✓ Mėgsta atlikti įvairius judesius su priemonėmis (lazdelėmis, kamuoliais, žaidimų formomis ir kt.). ✓ Pagauna kamuolį ir meta draugui. ✓ Atlieka mankštą salėje, lauke, grupėje.
Ikimokyklinis amžius	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žaidžia sudėtingesnius sportinius žaidimus. ✓ Atlieka orientacinius ir vikrumą lavinančius pratimus. ✓ Laisvai šokinėja ant batuto. ✓ Atlieka pratimus ant gimnastikos suoliuko ir prie sienelės rungtyniauja estafetėse. ✓ Dalyvauja sveikatą stiprinančiuose projektuose.

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Patys paruošia mankštos vietą, gerai ją susitvarko. ✓ Mokosi tikslų ir sudėtingų judesių. ✓ Žaidžia gaudynes su draugais.
<i>Esminiai gebėjimai</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Vaikai naudodami fizinę veiklą geriau pažins aplinkinį pasaulį, per imitacinius žaidimus išmoks sudėtingų judesių, lavins savo raumenyną. ✓ Išmoks naudotis su sporto inventoriumi ir žinos kaip reikia elgtis sporto salėje. ✓ Išmoks mėtyti, gaudyti ir atlikti sudėtingesnius judesius su kamuoliu. ✓ Lavės visos vaikų fizinės ypatybės: pusiausvyra, koordinacija, jėga, ištvermė, vikrumas ir kt. ✓ Išmoks žaisti komandinius žaidimus, mokysis bendradarbiauti.

Kasdienio gyvenimo įgūdžiai

Gyvenimo įgūdžiai – neatskiriama mūsų gyvenimo dalis. Nuo to, kaip sėkmingai bus ugdomi šie įgūdžiai pradiniam ugdymo etape, priklauso tolesnis vaiko gyvenimas. Socialinė kompetencija įgyta vaikystėje yra susijusi su tuo, kaip žmogus prisitaikys prie aplinkybių vyresniame amžiuje. Gyvenimo įgūdžių stoka griauia vaikų pasitikėjimą savimi, apsunkina draugų susiradimo galimybes, menkina bendravimo įgūdžius, o visa tai mažina gyvenimo kokybę.

Kasdienio gyvenimo įgūdžių lavinimas užima labai svarbią vietą vaikų ugdymo procese. Siekdami palengvinti vaikų, tėvų ir aplinkinių gyvenimą turime nuo pat ankstyvo amžiaus vaiką pratinti prie savarankiškumo. Pagrindinės sritys, rodančios vaiko kasdienio gyvenimo įgūdžius yra: gebėjimas savarankiškai valgyti, susitvarkyti po kiekvienos savo veiklos, apsirengti, nusirengti, apsiauti ir nusiauti batukus, praustis, valyti dantukus ir t.t.

Programoje prie kasdienio gyvenimo įgūdžių priskiriama gebėjimas prisitaikyti kolektyve, būti empatišku, elgtis pozityviai ir ugdyti sveikos gyvensenos pradmenis tolimesniam gyvenimui.

Vaiko pasiekimai	
<i>1,5 - 2 metų</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Bando naudotis valgymo įrankiais; ✓ Suaugusiojo padedamas nusiauna batus; ✓ Bando pats savarankiškai apsirengti ir nusirengti.
<i>2 - 3 metų</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Valgo ir geria savarankiškai. ✓ Suaugusiojo padedamas apsirengia ir nusirengia. ✓ Parašytas padeda daiktus į vietą.
<i>3 - 4 metų</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žino kodėl reikia plauti rankas, vaisius, daržoves. ✓ Šiek tiek padedamas apsirengia, nusirengia, apsiauna batus. ✓ Valgo gana tvarkingai. ✓ Paragintas susitvarko žaislus.

4 – 5 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudoja stalo įrankius. ✓ Pats apsirengia, padeda savo draugui. ✓ Domisi maistu, jo nauda organizmui. Priminus stengiasi sėdėti, stovėti taisyklingai. ✓ Plaunasi rankas, veidą, žino kodėl reikia valytis dantis.
5 – 6 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Padedamas serviuoja stalą. ✓ Padedamas pasirenka drabužius pagal oro sąlygas. ✓ Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus, padeda savo draugui. ✓ Noriai ugdomi sveikatos įgūdžius. ✓ Savarankiškai ar priminus laikosi saugaus eismo taisyklių. ✓ Įvardija kelis maisto produktus, kuriuos valgyti sveika ir naudinga.
Ypatingai gabiems	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Savarankiškai gali serviuoti stalą. ✓ Greitai ir nepadedamas pats apsirengia ir nusirengia. ✓ Žino apie judėjimo naudą sveikatai, trūkiams susiformavusius tvirtus sveikos gyvensenos įgūdžius. ✓ Savarankiškai laikosi saugaus eismo taisyklių.
Metodai ir būdai	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žaidimai, lavinantys vaiko riešo-rankos funkciją. ✓ Pratimai lavinantys pusiausvyrą ir koordinaciją. ✓ Paskaitos ir iliustracijos apie sveiką gyvenimo būdą ✓ Stalo įgūdžių susiformavimo žaidimai.

Vaiko veiksenų pavyzdžiai	
Ankstyvasis amžius	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Bando savarankiškai prausti, šluostyti, rengtis. ✓ Su pagalba sutvarko savo žaidimų vietą. ✓ Dalyvauja pamokėlėse apie sveiką gyvenimo būdą. ✓ Mokosi kartu su kitais vaikais dalyvauti grupės veikloje, susipažįsta su elgesio taisyklėmis. ✓ Mokosi kuo anksčiau atlikti kasdienes gyvenimo įgūdžius: savarankiškai nusiprausti, susišukuoti, valyti dantukus, naudotis tualetu, pagal galimybes apsirengti.
Ikimokyklinis amžius	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žaidžia su didaktinėmis priemonėmis. ✓ Žino kaip pagal metų laikus parinkti drabužius. ✓ Žino kaip elgtis ir prižiūrėti naminius gyvūnėlius. ✓ Dalyvauja sveiką mitybą populiarinančiuose projektuose. ✓ Pats dalyvauja sveikų receptų gaminimo procesuose. ✓ Aktyviai dalyvauja probleminiuose pokalbiuose apie garbingą elgesį, apie patyčias ir t.t. ✓ Piešia, kuria darbelius įvairia sveikos gyvensenos tematika.
Esminiai gebėjimai	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Vaikas savarankiškai išmoka prausti, valyti dantis, naudotis tualetu ✓ Pats apsirengia, nusirengia, susitvarko drabužius ✓ Puikiai išmano apie metų laikus ir jų ypatumus. ✓ Susipažįsta ir suformuoja nuomonę apie sveiką gyvenimo būdą, judėjimą ir jo naudą. ✓ Aktyviai dalyvauja fizinėje veikloje ir žaidimuose.

Ugdymo gairės

- Sudaromos sąlygos tenkinti natūralų vaiko poreikį judėti, organizuojamos rytinės mankštos, lauke žaidžiami judrieji žaidimai, organizuojami fizinį aktyvumą skatinantys projektai.
- Vaikai drąsinami nuolat judėti, bėgioti, laiptuoti, šokinėti, ropoti, ridentis, prisitruakti, mesti, gaudyti ir t.t.

- *Vaikai skatinami kurti savo judesius, imituoti kūno klaba kitus žmonem gyvūnus ir kita. Išnaudojant aplinką (sporto salę, lauko aikštes) organizuojamas tikslingas vaikų fizinių yptaybių- greitumo, vikrumo, lankstumo, koordinacijos, jėgos ir išvermės lavinimas.*
- *Lauke organizuojamos grūdinimos pamokėlės, vaikai skatinami mėgti fizinę veiklą.*
- *Nuo ankstyvo vaikų amžiaus vaikai skatinami palikti tvarkingą žaidimų vietą, dėlioti žaisliukus į tam skirtą vietą, formuojami taisyklingi higienos įgūdžiai (dantukų valymas, rankų higiena ir t.t)*
- *Oragnizuojamas „Švarių rankų projektas“, kuris supažindina vaikus su taisyklingu rankų higienos palaikymu.*

Rekomenduojama metodinė literatūra:

1. Antropova M., *Vaikų ir paauglių higiena*. Vilnius: „Mokslas“, 1981.
2. Bulotaitė, V., Gudžinskienė, O. Monkevičienė ir kt. *Gyvenimo įgūdžių ugdymas*. Vilnius, 2004;
3. Petrauskienė A., Zaborskis A. *Aukime sveiki*. Auklėtojos knyga. Kaunas,2000;
4. Stukas R. Šurkienė G. Dobrovolskij V. *Gyvensena ir visuomenės sveikata*. Mokomoji knyga, Vilnius, 2012.
5. Šurkienė G., Stukas R., *Įvairaus amžiaus vaikų mityba ir jos vertinimas*. Vilniaus universiteto leidykla, 2003.
6. Adaškevičienė E. *Mažųjų sporto abėcėlė*. Kaunas, 1990.
7. Dailidienė N, Juškeliene V. *Fizinio aktyvumo įtaka vaikų sveikatai sveikos gyvensenos darželiuose*. Vilnius, 2000.
8. Deksnytė D. *Mankštinkime vaikus: metodinės rekomendacijos vaikų darželių auklėtojoms*. Vilnius, 1978.
9. Grinevičienė N. E. *Vaikų žaidimai darželyje ir namie*. Vilnius, 2006.
10. Gudžinskienė V. *Mokymasis sveikai gyventi: teoriniai ir praktiniai aspektai. Metodinės priemonės*. Vilnius, 2007, VPU leidykla.
11. Mockevičienė D. Vaitkevičius J. V. Židonienė L. *5 – 7 m. Vaikų motorikos sutrikimai ir jų profilaktika*. Šiauliai, 2003.

4.1.5. Emocinis ir socialinis ugdymas

Emocinis ir socialinis ugdymas oragnizuojamas kiap procesas, kurio metu vaikai įgyja žinių, nuostatų ir kompetencijų tokiose srityse: savo emocijų suvokimas ir valdymas, pozityvių tikslų iškėlimas ir pasiekimas, kitų globa ir rūpinimasis, pozityvių santykių su kitais kūrimas ir palaikymas, tinkamas situacijų valdymas.

Emocijų suvokimas ir raiška

Įvairias emocijas – džiaugsmą, pyktį, liūdesį, pavydą, gėdą, kaltę, meilę – vaikai jaučia nuo kūdikystės. Emocinėms būsenoms būdingas sužadninimas, kurį vaikai jaučia fiziškai – kaip energijos antplūdį arba energiją slopinantį sunkumą, dažną ar ramų širdies plakimą ir kt. Šioms būsenoms būdinga išorinė raiška, t. y. išoriniai emocijų ženklai (šypsena, suraukti antakiai, sugniaužti kumščiai ir kt.), ir veiksmai, poelgiai, t. y. kitam pasakyti žodžiai, santūrus ar agresyvūs veiksmai ir kt.

Emocinėms būsenoms taip pat būdinga sąmoningai jas išgyventi – bandyti susivokti, ką ir dėl ko jauti, kokios emocijos ar jausmai užvaldė, gebėti tai išreikšti žodžiais, pasakyti kitam. Emocijų suvokimo ir raiškos srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- savo jausmų raiška, suvokimas ir pavadinimas;
- kitų žmonių jausmų atpažinimas ir tinkamas reagavimas į juos.
- savo bei kitų nuotaikų ir jausmų apmąstymas.

Vaiko pasiekimai	
1,5 - 2 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pradeda atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. ✓ Pastebi kitų žmonių ✓ emocijų išraišką, atpažįsta reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs).
2 - 3 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. ✓ Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. ✓ Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų. ✓ Atspindi kitų vaikų emocijų raišką (kartu juokiasi, jei juokiasi kitas, nusimena, jei kitas verkia).
3 – 4 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pradeda suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmis, poza. ✓ Pavadina pagrindines emocijas. ✓ Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. ✓ Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoja (pvz., stengiasipaguosti, padėti). ✓ Pradeda suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksma, o kitam tuo pat metu liūdna).
4 – 5 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Atpažįsta bei pavadina savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kilo. ✓ Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti). ✓ Pradeda kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia.
5 – 6 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis. ✓ Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti. ✓ Pradeda kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.
Ypatingai gabiems	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Gerai supranta savo ir kitų jausmus, moka tinkamai juos išreikšti; ✓ Žino kaip elgtis žaidybinėje veikloje ir kitose sudėtingose situacijose;

	✓ Padedą kitiems pasijusti geriau, kai jie patenka į problemines situacijas.
Metodai ir būdai	✓ Žaidybiniis metodas; ✓ Žodiniis, pasakojamasis metodas; ✓ Vaizdiniis metodas.

Vaiko veiksenų pavyzdžiai	
Ankstyvasis amžius	✓ Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita. ✓ Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas.
Ikimokyklinis amžius	✓ Domisi savo ir kitų emocijomis, jausmais bei jų raiška. ✓ Atpažįsta ir įvardija ne tik savo jausmus, bet ir nuotaikas bei jų priežastis. ✓ Atpažįsta kitų emocijas ar jausmus, bando į juos atsiliepti (paguosti, užjausti), keisti savo elgesį (susilaikyti, neskaudinti, atsižvelgti į kito norus).
Esminiai gebėjimai	✓ Supras ir tinkamai reaguos į savo ir kitų netinkamą elgesį ir skirtingas emocijas; ✓ Prisiims atsakomybę už savo žodžius ir veiksmus, kurie įtakoja kitus.

Savikontrolė ir savireguliacija

Vaikystėje savikontrolėi aktualūs du procesai: asmeninė vidinė kontrolė ir išorinė kontrolė.

Asmeninės vidinės kontrolės jausmas – tai jausmas, kad mes patys kontroliuojame savo gyvenimo aplinkybes. Išorinės kontrolės jausmas -manymas, kad mūsų gyvenimą valdo sėkmingai ar nesėkmingai susiklosčiusių aplinkybių visuma ar kitų veiksmai. Ikimokyklinio amžiaus vaikai iš pradžių natūraliai priklauso nuo suaugusiųjų, t. y. išorinės kontrolės, tačiau ugdydamiesi jie vis labiau suvokia, kad patys gali kontroliuoti daugelį savo gyvenimo situacijų. Savireguliacijos ir savikontrolės srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- gebėjimas nusiraminti, atsipalaiduoti;
- jausmų raiška tinkamais būdais, jausmų raiškos kontrolė;
- gebėjimas laikytis susitarimų, taisyklių.

Vaiko pasiekimai	
1,5 - 2 metų	✓ Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos. ✓ Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. ✓ Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų.
2 - 3 metų	✓ Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas. ✓ Tapatinasi su suaugusiojo, prie kurio yra prisirišęs, emocijomis.
3 – 4 metų	✓ Nusiramina kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. ✓ Pradedą valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau). ✓ Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes. ✓ Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi

	grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių.
4 – 5 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais. ✓ Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmis. ✓ Retkarčiais primenamas laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. ✓ Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisyklės ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros.
5 – 6 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pats taiko įvairesnius nusiramimo, atsipalaidavimo būdus (pastovi prie akvariumo su žuvytėmis, klauso pasakos naudodamasis ausinėmis ir kt.). ✓ Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. ✓ Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos pasikeitimus.
Ypatingai gabiems	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Sugeba pats kontroliuoti daugelį savo gyvenimo situacijų; ✓ Greitai tobulėja savireguliacijos ir savikontrolės srityje; ✓ Geba laikytis susitarimų, taisyklių ir supranta jų paskirtį.
Metodai ir būdai	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žaidybiniis metodas; ✓ Žodinis, pasakojamasis metodas; ✓ Vaizdinis metodas.

Vaiko veiksenų pavyzdžiai	
Ankstyvasis amžius	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. ✓ Pats ieško nusiramimo: apsikabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, šaukia suaugusįjį, ropščiasi ant kelių. ✓ Pradedą valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.
Ikimokyklinis amžius	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Susijaudinęs, išsigandęs, sutrikęs bando nusiraminti ir ieškoti pagalbos. ✓ Taiko kelis skirtingus kitiems priimtinius emocijų ir jausmų reiškimo būdus. ✓ Numato, kaip jaustųsi pats ar kitas asmuo įvairiose situacijose. ✓ Supranta, kad skirtingose vietose (darželyje, mokykloje ir kt.) yra kitokia tvarka, kitos taisyklės, linkęs jas suprasti ir jų laikytis.
Esminiai gebėjimai	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Susidūręs su neigiamais jausmais ieškos būdų pagalbos ir būdų nusiraminti; ✓ Supras kaip jaučiasi pats ir kitas vaikas įvairiose situacijose; ✓ Valdys savo emocijų raišką ir veiksmus, pasitelkdamas veido mimiką, balso ir garsų intonacijas.

Savivoka ir savigarba

Vaiko savivoka ir savigarba yra svarbiausias jo asmenybės raidos komponentas. Jį sudaro keli pagrindiniai aspektai: savivoka, savivaizdis, savigarba. Savivoka – tai savo buvimo (aš esu, buvau, būsiu), atskirumo nuo kitų, unikalumo, asmeninio, lytinio, tautinio tapatumo jausmas. Savivaizdis – tai savo kūno, fizinės išvaizdos, jausmų, minčių, norų, ketinimų, savybių, gebėjimų, veiklos, ryšių su šeimos, grupės, bendruomenės nariais supratimas ir gebėjimas apie juos kalbėti. Savigarba – tai santykis su savimi, pasitikėjimas savimi ir savo gebėjimais, didžiavimasis savimi ir tikėjimas, kad kiti tave vertina palankiai. Ugdantis savivoką ir savigarbą stiprėja: vaiko asmeninio tapatumo jausmas, bendrumo su šeima, grupe jausmas, tautinio tapatumo jausmas, pozityvus savęs vertinimas.

Vaiko pasiekimai	
1,5 - 2 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. ✓ Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksminti, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimant su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.). ✓ Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių. ✓ Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę. ✓ Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. ✓ Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus (pasakytus žodžius, kvietimą žaisti kartu ir kt.).
2 - 3 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Reaguoja į pasakytą savo vardą. ✓ Pradedą jausti savo kūno buvimą – apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų judėjimą. ✓ Apžiūrinėja, liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną. ✓ Jaučiasi svarbus kitiems – šypsosi, krykštuoja, kai aplinkiniai maloniai bendrauja su juo.
3 – 4 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. ✓ Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5 – 6 kūno dalis. ✓ Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima.
4 – 5 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. ✓ Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. ✓ Supranta, kad suaugęs žmogus negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu (tėvams pasakoja, ką veikė darželyje ir kt.). ✓ Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina.
5 – 6 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė). ✓ Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus. ✓ Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.
Ypatingai gabiems	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pasitiki savimi ir savo gebėjimais. ✓ Suvokia savo giminytės ryšius su kitais artimaisiais ir šeimos nariais. ✓ Mokosi saugoti savo privatumą. ✓ Teigiamai vertina savo asmenines ypatybes.
Metodai ir būdai	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žaidybinis metodas; ✓ Žodinis, pasakojamasis metodas; ✓ Vaizdinis metodas.

Vaiko veiksenų pavyzdžiai	
Ankstyvasis amžius	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. ✓ Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis neleidžia to daryti. ✓ Džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti, tikisi juo besirūpinančio suaugusiojo pritarimo, palaikymo, pagyrimo.
Ikimokyklinis	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pasitiki savimi ir savo gebėjimais.

amžius	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Supranta savo augimą, pasako, kaip atrodo, kuo domisi, ką veikia. Jaučiasi esąs savo šeimos, grupės narys, priskiria save giminei (močiutės, seneliai, tetos, pusbroliai, pusseserės), gimtinei. ✓ Ima suprasti, ką jis pats gali padaryti, pakeisti, o kas nuo jo norų ir pastangų nepriklauso. ✓ Mokosi saugoti savo privatumą, siekia kitų palankumo, yra tolerantiškas kitokiam (kalbančiam kita kalba, kitokios išvaizdos vaikui ir kt.).
Esminiai gebėjimai	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Suformuos tinkamą santykį su savimi; ✓ Pasitikės ir didžiuosis savimi bei savo gebėjimais; ✓ Ugdysis vaiko asmeninis tapatumo jausmas su šeima, bendraamžiais ir kitais, jį supančiais žmonėmis.

Santykiai su suaugusiais

Vaiko santykiai su suaugusiais apima šiltus artimus emocinius ryšius. Vaikas prisiriša prie jam artimų suaugusiųjų, su jais jaučiasi saugus, juos gerbia, myli, tikisi pagalbos sudėtingose situacijose. Vėliau vaikas kuria partnerystės santykius su suaugusiuoju. Vaikas mokosi suprasti suaugusįjį, tuo pačiu mokosi ir atsiskirti nuo jo, turėti savą pasaulį.

Santykių su suaugusiais srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- ✓ gebėjimas atsiskirti nuo tėvų ir pasitikėti pedagogais, abipusė pagarba,
- ✓ gebėjimas mokytis palaikyti partneriškus santykius su pedagogais,
- ✓ žinojimas, kaip saugiai elgtis su nepažįstamais suaugusiais.

Vaiko pasiekimai	
1,5 - 2 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo. ✓ Akivaizdžiai parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. ✓ Mėgsta žaisti kartu su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. ✓ Prieš ką nors darydamas pažiūri į suaugusiojo veidą, laukdamas pritarimo ar nepritarimo ženklų, atpažįsta suaugusiojo emocijas, jausmus. ✓ Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos. ✓ Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų.
2 - 3 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Verkia atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau padedamas pedagogo pamažu nurimsta ir įsitraukia į veiklą. ✓ Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jam kalbinamas, siekia būti greta.
3 – 4 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. ✓ Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. ✓ Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. ✓ Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. ✓ Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. ✓ Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.
4 – 5 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. ✓ Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. ✓ Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų. ✓ Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam. ✓ Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar įstaigos kieme.
5 – 6 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiais.

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Tariasi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiška. ✓ Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę. ✓ Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. ✓ Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei.
<i>Ypatingai gabiems</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Mokysis palaikyti bendradarbiavimo santykius su pedagogais. ✓ Supranta suaugusiųjų jausmus. ✓ Žino kaip saugiai elgti su nepažįstamais.
<i>Metodai ir būdai</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žaidybiniis metodas; ✓ Žodinis, pasakojamasis metodas; ✓ Vaizdinis metodas.

Vaiko veiksenų pavyzdžiai	
<i>Ankstyvasis amžius</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. ✓ Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. ✓ Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.
<i>Ikimokyklinis amžius</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Geranoriškai ir pagarbiai bendrauja ir bendradarbiauja su suaugusiais. ✓ Pasitiki pedagogais, artimaisiais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi. ✓ Patys pasiūlo suaugusiesiems įdomią bendrą veiklą, išsako savo nuomonę, siekia susitarimų, prašo pagalbos. ✓ Domisi suaugusiojo jausmais ir savijauta, užjaučia, pagaili, siūlo savo pagalbą. ✓ Žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.
<i>Esminiai gebėjimai</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Mokės užmegsti santykius su jį supančiais suaugusiais. ✓ Stebės įvairias situacijas ir jose dalyvaus kaip lygiavertis narys. ✓ Ugdys ir supras abipusės pagarbos reikšmę santykiuose su suaugusiais.

Santykiai su bendraamžiais

Ikimokyklinio amžiaus vaikai mokosi užmegsti artimus ryšius su bendraamžiais.

Vaikai simpatizuoja vienas kitam. Simpatizavimas yra vienpusis ryšys, kai vienas vaikas domisi kitu, yra jam palankus. Vaikai mokosi užmegsti ir palaikyti draugystę su vienu ar keliais vaikais. Jie mokosi suprasti draugą ir jam atsiskleisti, atrasti bendrų interesų, žaisti bendrus žaidimus bei sėkmingai spręsti kilusius nesutarimus. Vaikai mokosi palaikyti geranoriškus santykius su visais grupės vaikais.

Santykių su bendraamžiais srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- ✓ gebėjimas užmegsti geranoriškus santykius su kitais vaikais,
- ✓ gebėjimas mokytis bendrauti ir bendradarbiauti, spręsti tarpusavio nesutarimus,
- ✓ gebėjimas užmegsti ir palaikyti artimesnius asmeninius santykius su vienu ar keliais vaikais.

Vaiko pasiekimai	
<i>1,5 - 2 metų</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors pasako. ✓ Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti.
<i>2 - 3 metų</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Patinka žiūrėti į kitus kūdikius, būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus.
<i>3 – 4 metų</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą.

	✓ Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui.
4 – 5 metų	✓ Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą). ✓ Gali turėti vieną ar kelis nenuolatinius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.
5 – 6 metų	✓ Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia. ✓ Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas savo sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. ✓ Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.
Ypatingai gabiems	✓ Tolerantiškai bendrauja su bendraamžiais. ✓ Sugeba išklaudyti kitų nuomones. ✓ Sugeba taikiai išspęsti konfliktiškas situacijas.
Metodai ir būdai	✓ Žaidybiniis metodas. ✓ Žodinis, pasakojamasis metodas. ✓ Vaizdinis metodas.

Vaiko veiksenų pavyzdžiai	
Ankstysis amžius	✓ Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. ✓ Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo. ✓ Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, stengiasi suprasti kita kalba kalbančio vaiko sumanymus. Tariaisi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą.
Ikimokyklinis amžius	✓ Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisiti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. ✓ Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja. ✓ Nusiteikęs susipažinti, susidraugauti, geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais. ✓ Supranta, kas yra gerai, kas blogai, stengiasi elgtis pagal savą gero elgesio supratimą.
Esminiai gebėjimai	✓ Noriai žais su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priims vaikų skirtumus. ✓ Galės padėti kitam vaikui. ✓ Pats ras nesutarimo, konflikto sprendimo būdus arba prašo suaugusiojo pagalbos.

Ugdymo gairės

- *Vaikai skatinami ir drąsinami kalusinėti vieni kitų apie jų jausmus.*
- *Grupėje sudaroma saugi atmosfera, kurioje vaikai gali drąsiai kalbėtis, dalytis patirtais įspūdžiais, jausmais, norais.*
- *Vaikai skatinami kreipti dėmesį į gyvenimą grupėje, domėtis kitais, jų nuomonėmis.*
- *Žaidimų metu vaikai skatinami apibūdinti save, palyginti su kitais, išskirti savo bruožus. Piešimo, vaidinimo ar žaidimo metu vaikai skatinami išreikšti save.*
- *Vaikams siūloma užsiimti tokiomis veiklomis, kurios jiems patinka ir yra patrauklios. Kadienėje veikloje vaikai skatinami dalintis patirtimi, padrašinti bendraamžius, taikiai priimti naujus vaikus grupėje. Vaikai skatinami susipažinti, domėtis ir išsakyti savo nuomonę bei priimti kito.*

- Rengiamos diskusijos apie draugiškumą, atjautą, pagalbą.
- Organizuojami piešinių konkursai tema „Aš ir mano pomėgiai“, „Laimingiausia diena“ ir t.t.
- Siekiama sudaryti grupės elgesio taisyklės ir skatinama vaikus jų laikytis.
- Grupėje organizuojami pokalbiai, kurių metu paaiškinama tolerancija kitam žmogui, išorės aptarimo aspektai, mandagumo taisyklės.
- Sudaroma aplinka, kurioje vaikai drąsinami galvoti ir kalbėti apie savo jausmus, kurie kyla supykus, išsigandus, nuliūdus ir t.t ir kaip tuos jausmus išreikšti.
- Vaikai supažindinami su atvejais kuomet būtina suaugusiųjų pagalba ir kaip jos paprašyti.
- Vaikai skatinami kalbėti apie statusą šeimoje, bendravimą su suaugusiais šeimos nariais.
- Organizuojamos išvykos į Nacionalinį kraujo centrą, Priešgaisrinės gelbėjimo stoties centrą, kur vaikai susipažina su tokiomis profesijomis.
- Vaikai mokomi gerbti suaugusius, jų profesijas, skatinamas aktyvus vaiko bendravimas bendruomenės veikloje.

Rekomenduojama metodinė literatūra:

1. Socialinis emocinis ugdymas. Kas tai? Kuo gali mums padėti? *Švietimo problemos analizė*. 2009, gruodis, Nr. 10
2. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras 2014 m.

4.1.6. Į visas ugdymosi kryptis integruojamos ugdymo (si) sritys (pasiekimai)

Mokėjimas mokytis tai remiantis turima patirtimi norimo tikslo siekimas, planuojant procesą ir įgyvendinimui pasirenkant tinkamus metodus ar būdus, suprantamas kaip noras mokytis, atkaklus užsibrėžto tikslo siekimas, atsakomybė už savo mokymąsi. Atsižvelgiant į gautą rezultatą keliant tolesnius tikslus ir prisiimant atsakomybę už savo veiklą. Mokomės tam, kad pasiruoštume savarankiškam gyvenimui. Tai gebėjimas įsiminti, suprasti ir pritaikyti savo kasdienėje veikloje, išsikelti mokymosi tikslus, planuoti, kaip jų bus siekiama, pasirinkti tinkamus mokymosi būdus, apmąstyti mokymosi procesą, įsivertinti rezultatus ir atsižvelgiant į juos kelti tolesnį tikslą.

Vaiko pasiekimai	
1,5 - 2 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Reaguoja į kalbinimą, žaislus. ✓ Mėgdžioja ir bando išgauti tą patį rezultatą. ✓ Tyrinėja žaislus ir daiktus visais pojūčiais. ✓ Nori veikti su žaislais ir daiktais, bando pakartoti pavykusį veiksmą. ✓ Stebi, mėgdžioja, klausia.
2 - 3 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Stebėdamas klausia, kaip kas veikia, vyksta. ✓ Bando pakartoti veiksmus, judesius.
3 – 4 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Siūlo žaidimų idėjas ir jas įgyvendina.

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žaidžia kūrybiškai, pastebi pasekmes.
4 – 5 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kreipiasi pagalbos į suaugusįjį norėdamas išmokti naują. ✓ Plėtoja veiklą bando, klysta, spėja, pasitikslina ir kt. ✓ Numato savo veiksmų pasekmes.
5 – 6 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Drąsus ir iniciatyvus ieškodamas atsakymų ir sprenddamas problemas. ✓ Kalba apie norą išmokti ir planuoja savo veiklą į priekį. ✓ Ieško reikiamos informacijos įvairiuose šaltiniuose.
Ypatingai gabiems	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kalba apie mokymąsi ir jo prasmę. ✓ Analizuoja savo veiklą, kaip pavyko įgyvendinti tikslus. ✓ Orientuojasi informacijos gavimo šaltiniuose (pokalbis, stebėjimas, knygos, internetas, TV ir pan.). ✓ Mokosi iš kitų patirties.
Metodai ir būdai	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žaidybiniis metodas. ✓ Stebėjimo metodas. ✓ Rašymo metodas. ✓ Žodinis, pasakojamasis metodas. ✓ Vaizdinis metodas.

Vaiko veiksenų pavyzdžiai	
Ankstyvasis amžius	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žaidžia: „Rodyk teisingai“, „Surask batukui porą“ ir kt. ✓ Žaidžia judriuosius žaidimus: „Saulutė – lietutis“, „Žvirbliai ir automobilis“, „Diena – naktis“. ✓ Žaidžia drauge ir šalia vienas kito nesudėtingus pirštukų žaidimus, imitacinius žaidimus. ✓ Žaidžia didaktinius: „Kas maišelyje?“, „Atspėk ko trūksta“ ✓ Žaidžia didaktinius: „Kas maišelyje?“, „Atspėk ko trūksta?“, „Kuo skiriasi?“, „Kas kur gyvena?“ ir kt. ✓ Žaidžia: „Sudėk iš dalių“, „Uždėk ant...“ ir kt. ✓ Stato bokštelį kaladėlėmis, konstruoja konstruktoriais. ✓ Žaidžia kūrybinių žaidimų epizodus: „Pavalgydink lėlę“, „Paguldyk miegoti“, „Mašinų garažas“ ir kt. ✓ Žaidžia įvairius stalo žaidimus, su mechaniniais žaislais. ✓ Keperuoja popieriaus lape.
Ikimokyklinis amžius	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Konstruoti sudėtingesnės konstrukcijos žaislus, pastatus. ✓ Žaidžia kūrybinius žaidimus: „Drabužių parduotuvė“, „Šeima“, „Poliklinika“, „Paštas“ ir jiems pasigamina priemonės. ✓ Žaidžia: „Verdame sriubą“, „Kas kur auga?“, „Kas kam tinka?“, „Pagamink salotas“ ir kt. ✓ Ieško informacijos savo sugalvotoms idėjoms įgyvendinti enciklopedijose ir kituose šaltiniuose. ✓ Sprendžia lengvus galvosūkius, kryžiažodžius ir kt. ✓ Kopijuoja raides, skaitmenis, savo vardą ir kitus ženklus. ✓ Varto knygeles, „skaito“ draugams, pasakoja. ✓ Kuria savo asmenines knygeles.
Esminiai gebėjimai	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pasirinks tinkamus metodus ir būdus mokymosi procese. ✓ Prisiims atsakomybę už savo veiklą. ✓ Gebės įsiminti, suprasti ir pritaikyti savo kasdieninėje veikloje įvairius mokymosi būdus.

Iniciatyvumas ir atkaklumas

Iniciatyvumas prilyginamas vaiko smalsumui, vaikas jau gimsta smalsus ir pradeda domėtis savo artimiausia aplinka su didėjančiu amžiumi, bei gebėjimais ją plėsdamas į visas sritis. **Atkaklumas** tai gebėjimas ilgam susikaupti ties patinkančia veikla ir atmintyje išsaugoti informaciją ar idėjas, kurias galės panaudoti ateityje savo veikloje. Savarankiškas ir pasitikintis savimi vaikas gali tapti iniciatyviu. Svarbu nestabdyti vaiko iniciatyvumo. Iniciatyvumas ir atkaklumas sudaro prielaidas atsiskleisti lyderystės gebėjimams.

Vaiko pasiekimai	
1,5 - 2 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Savarankiškai juda link žaislų, daiktų. ✓ Seka judantį daiktą, klausosi ir atlieka tikslingus judesius su daiktais. ✓ Emocingai reaguodamas, paskatina su juo žaisti, išreiškia „taip“ ir „ne“. ✓ Savarankiškai pasirenka ir žaidžia, kartoja pavykusių veiksmus. ✓ Didžiuojasi savo didėjančiais gebėjimais. ✓ Noriai mokosi. ✓ Reiškia norus ir nepasitenkinimą negalėdamas įveikti kliūties.
2 - 3 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Savarankiškai pasirenka veiklą, ją keičia ir randa būdus, kaip pasiekti norimą daiktą. ✓ Elgiasi rizikingai ir išbando naujus žaidimus, žaislus. ✓ Išraiškingai reiškia savo norus, sako ne.
3 – 4 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Savarankiškai pasirenka veiklą ir ją plėtoja vienas ir su draugais. ✓ Įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą. ✓ Susidūręs su nesėkme, laukia suaugusiojo pagalbos, padrąsinimo.
4 – 5 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Savarankiškai pasirenka veiklą ir ją plėtoja vienas ir su draugais. ✓ Nuo savarankiškos veiklos lengviau pereina prie suaugusiojo pasiūlytos veiklos. ✓ Susidūręs su nesėkme, kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.
5 – 6 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Sėkmingai plėtoja savo veiklą ir ją tęsia kelias dienas. ✓ Įsitraukia į suaugusiojo veiklą ir siūlo savo sugalvotą veiklą. ✓ Susidūręs su nesėkme, įtraukia bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.
Ypatingai gabiems	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgą ją plėtoja. ✓ Savo iniciatyva sudaro prielaidas atskleisti įvairius gebėjimus. ✓ Priima iššūkius naujai veiklai, bando pats įveikti kliūtis.
Metodai ir būdai	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žaidybinis metodas. ✓ Žodinis, pasakojamasis metodas. ✓ Vaizdinis metodas.

Vaiko veiksenų pavyzdžiai	
Ankstyvasis amžius	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Išbando naujų žaislų galimybes. ✓ Atneša auklėtojui žaislą, kurio pats negeba valdyti. ✓ Pakankamai ilgai užsiima patinkančia veikla. ✓ Rodo tai, ką pavyko padaryti ir noriai žaidžia su suaugusiuoju. ✓ Prašo pagalbos negalėdamas atidaryti, atsukti ir kt.
Ikimokyklinis amžius	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Laikosi budėjimo tvarkaraščio. ✓ Gamina dovanėlę draugui gimimo dienos proga. ✓ Aktyviai dalyvauja grupės veiklose ir reiškia savo nuomonę, siūlo idėjas. ✓ Planuoja savo veiklą ir kaupia, sistemina informaciją. ✓ Dalyvauja šventėse, projektuose, vaidinimuose, išvykose. ✓ Laikosi darželio, šeimos tradicijų ir papročių. ✓ Rengia kūrybos darbų parodas grupėje, įstaigos salėje. ✓ Kuria pasakas, eilėraščius, siužetus, mįsles ir kt. ✓ Rengia koncertus, sportines pramogas.

Esminiai gebėjimai	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pradeda domėtis savo artimiausia aplinka. ✓ Su didėjančiu amžiumi geba plėsti aplinką. ✓ Savarankiškės, pasitikės savimi ir taps iniciatyviu.
---------------------------	---

Kūrybiškumas

Kūrybiškumas apibūdinamas labai įvairiai. **Kūrybiškumas** – asmenybės savybė, padedanti atrasti tai, kas nauja, originalu, netikėta. Svarbiausia kūrybiškumo ypatybė yra originalumas. Mažiems vaikams yra būdingas smalsumas ir kūrybiškumas. Vaikų kūrybiškumas tiesiogiai priklauso nuo informacijos bei išmoktų veiksmų sankaupos. Vaikas įgijęs žinių, jas gali pritaikyti skirtingose veiklose, bei individualiuose žaidimuose, kūrybingai veikti. Neatskiriamas kūrybinės veiklos elementas yra vaizduotė ir ji glaudžiai susijusi su mąstymu. Kūrybiškesni vaikai patys sugalvoja įvairių temų savo darbams, žaidimams, kaip juos atliks, kokių reikės tam priemonių. Bet ne visi vaikai kūrybiški ir juos reikia paskatinti bei tinkamai nukreipti. Ypač maži vaikai nepajėgūs atrasti įvairių raiškos galimybių, taip pat nežino kaip su tam tikromis priemonėmis reikia elgtis, tai turi parodyti ir jiems padėti suaugusieji. Tyrinėjimais patvirtinta, kad kiekvienas vaikas turi vidinę galią tapti kūrybišku.

Vaiko pasiekimai	
1,5 - 2 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Emocingai reaguoja į žmones, aplinką ✓ Domisi nauja aplinka, garsais, judesiais. ✓ Atranda naujus veiksmus ir tai taiko tyrinėjimui.
2 - 3 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Artimiausioje aplinkoje atranda naujų dalykų. ✓ „Įjungia“ vaizduotę apie tai, kas jam pasakojama, skaitoma. ✓ Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.
3 – 4 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Paprastuose daiktuose išvelgia naujų savybių. ✓ Pasitelkia vaizduotę įvairioje veikloje. ✓ Sumąsto įdomių idėjų ir veikimo būdų.
4 – 5 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Aiškinasi naujoves. ✓ Vaizduoja pasaulį savitai. ✓ Sumaniai naudoja įvairias medžiagas ir priemones. ✓ Įvairiai manipuliuoja savo idėjomis ir džiaugiasi procesu, gautu rezultatu.
5 – 6 metų	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nori patenkinti savo žingeidumą. ✓ Fantazuoja. ✓ Ieško naujų idėjų, medžiagų, atlikimo variantų, įvairiai manipuliuoja tuo, siekdamas savito rezultato. ✓ Drąsiai eksperimentuoja, nebijo nesėkmės.
Ypatingai gabiems	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Savitai išreiškia save. ✓ Pasitelkę kūrybines galias patys ieško, tyrinėja, kuria savo elgesį, veiksmus.
Metodai ir būdai	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žaidybinis metodas. ✓ Žodinis, pasakojamasis metodas. ✓ Vaizdinis metodas.

Vaiko veiksenų pavyzdžiai	
Ankstyvasis amžius	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pats puošia padarytus dirbinėlius. ✓ Eksperimentuoja įvairiomis tūrinėmis medžiagomis: moliu, plastilinu, drėgnu smėliu, minkštu sniegu, sūria tešla. ✓ Pritaiko įvairius daiktus veiksmams, pvz. kaladėlė – „telefonas“, pieštukas – „šaukštas“ ir t.t.. ✓ Žaidžia su dažų dėmėmis „Į ką tai panašu?“ ✓ Kartu auklėtoja dalyvauja kūrybiniuose darželio projektuose.
Ikimokyklinis amžius	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Piešia kreida ant asfalto, šakelėmis ant smėlio. ✓ Popierių apibarsto dažais ir ant jo purškia vandenį. ✓ Žaidžia su smėliu, drėgnu sniegu, sūria tešla.

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žaidžia dekoravimo elementais (kuria raštus drabužėliams, staltiesėms). ✓ Purškia spalvotu vandeniu ant sniego, siluetų padėtų ant popieriaus. ✓ Žaidžia teptuko potepiais, šampūkiais. ✓ Žaidžia linijomis (raizgyti, užpildyti formą, sukti link centro ir atvirkščiai ir kt.).
<i>Esminiai gebėjimai</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kūrybiškai žaizdami mokysis atkartoti savo išgyvenimus, tokiu būdu įprasmins šias patirtis ir ras joms vietą savo gyvenime. ✓ Savarankiškai atras įvairių raiškos galimybių ir jas kūrybiškai pritaikys savo darbams, žaidimams ir kitokiai veiklai.

Problemų sprendimas

Problema tai teorinis arba praktinis uždavinys, kuriam reikalingas tyrimas, sprendimas. Jeigu mes nematome problemos, tai ir jos išspręsti negalime. Problemos nusakymas ar apibrėžimas lemia jos sprendimo sėkmę. Spręsti problemas galime naudojantis įvairiomis strategijomis. Vienas iš problemų sprendimo modelių yra įvardijimas, apibrėžimas, nagrinėjimas, veikimas, tikrinimas ir išmokimas.

Vaiko pasiekimai	
<i>1,5 - 2 metų</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kartoja veiksmą, kad pasiektų rezultatą. Mimika, gestais parodo problemą ir laukia pagalbos. ✓ Susidūręs su problema išbando kitų naudojamus problemos sprendimo būdus. ✓ Nepavykus įveikti problemos, ją meta arba laukia pagalbos.
<i>2 - 3 metų</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Drąsiai imasi sudėtingos veiklos ir mato to pasekmes. ✓ Nepavykus įveikti veiklos, prašo pagalbos.
<i>3 – 4 metų</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Supranta, kad susidūrė su problema. ✓ Norėdamas įveikti problemą, išbando įvairius veikimo būdus. ✓ Pastebi veiklos pasekmes ir prašo suaugusiojo pagalbos.
<i>4 – 5 metų</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ieško kasdienių iššūkių ir bando juos įveikti. ✓ Mokosi iš savo klaidų ir ieško tinkamų sprendimo būdų. ✓ Nepasisekus, prašo suaugusiojo pagalbos.
<i>5 – 6 metų</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Mato sprendimo būdų pasekmes. ✓ Priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų, ✓ Nepasisekus ieškojimų ir bandymų būdu išspręsti problemas, prašo pagalbos.
<i>Ypatingai gabiems</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Sudėtingą veiklą priima natūraliai. ✓ Nusiteikęs įveikti kliūtis. ✓ Žino ar problemą gali įveikti pats.
<i>Metodai ir būdai</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žaidybinis metodas. ✓ Žodinis, pasakojamasis metodas. ✓ Vaizdinis metodas.

Vaiko veiksenų pavyzdžiai	
<i>Ankstyvasis amžius</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žaisdamas sprendžia dydžių problemas. ✓ Ieško sprendimo būdų žaisdamas su formų dėžutėmis. ✓ Sprendžia problemą, kaip apsirengti lyjant lietui. ✓ Mąsto ką gali sukonstruoti, bando. ✓ Dalinasi žaislais, maistu.

<i>Ikimokyklinis amžius</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Kelia probleminius klausimus: „Kodėl medžiai numeta lapus?“, „Ar snaigės yra vienodos?“, „Kam reikalingas vėjas?“. ✓ Pasirinka dvi, tris medžiagas ir mąsto, ką gali iš jų pagaminti, sukurti. ✓ Įgyvendina motyvacines idėjas (pagamink dėžutę savo smulkiems daiktams susidėti, atviruką - draugui, dovaną – mamai). ✓ Sprendžia įvairias grupėje kasdienes problemas, įveikia sunkumus. ✓ Žaidžia kūrybinius žaidimus ir juos plėtoja, sugalvodamas problemines situacijas. ✓ Sugalvoja situacijų, kurios skatina kreiptis pagalbos į draugą, bendraamžį. ✓ Nesutarimus sprendžia ieškodamas kompromisų. ✓ Žaisdamas judriuosius žaidimus laikosi taisyklių, susitarimų.
<i>Esminiai gebėjimai</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Sugebės spręsti problemas įvairiomis strategijomis. ✓ Ieškos ir bandys išspręsti problemas įvairiais būdais, prašys suaugusiųjų pagalbos.

Tyrinėjimas

Tyrinėjimas – tai procesas, kai tyrinédamas visais pojūčiais, eksperimentuodamas, bandydamas, stebédamas, klausinédamas, spręsdamas problemas, ieškodamas informacijos įvairiais būdais vaikas sukaupia pažinimo patirtį. Vaikui įgyjus daugiau patirties, atsiskleidžia didesni gebėjimai ir jo veikla tampa sudétingesnė, kūrybiškesnė, įvairesnė. Vaikus būtina vesti ieškojimų ir atradimų keliu, kuriame vaikas veidamas, tyrinédamas, patirdamas sėkmę ir nesėkmę, galėtų pats apsispręsti.

Vaiko pasiekimai	
<i>1,5 - 2 metų</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Reaguoja kas vyksta aplinkoje, bando dalyvauti. ✓ Manipuliuoja su daiktais ir žaislais. ✓ Stebi aplinką ir rodo, ką pavyko padaryti. ✓ Patikusį veiksma prašo kartoti daug kartų.
<i>2 - 3 metų</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Smalsauja, domisi artimiausioje aplinkoje, bet yra atsargus. ✓ Kartoja veiksma po patirtos nesėkmės.
<i>3 – 4 metų</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Savarankiškai renkasi veiklą ir priemones, jas tyrinėja, geba paaiškinti. ✓ Tyrinėja supančią gamtinę ir daiktinę aplinką visais pojūčiais.
<i>4 – 5 metų</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Geba suvokti ryšį tarp daikto, kaip jis padarytas ir jo paskirties. ✓ Domisi iš kokių medžiagų padaryti daiktai, jų savybėmis. ✓ Skiria pagrindinius bruožus, savybes: gyvūnų, augalų, medžiagų, daiktų.
<i>5 – 6 metų</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Domisi artimiausia aplinka, atlieka bandymus, tyrinėja daiktų medžiagas. ✓ Domisi žmonių gyvenimo sąlygomis kitose šalyse ir senovėje. ✓ Tyrinédami aplinką pasitelkia visus pojūčius ir kitas priemones. ✓ Stebédamas šeimos fotografijas pastebi bruožų panašumus ir skirtumus.
<i>Ypatingai gabiems</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Stebės, atliks bandymus, konstruos ir gebės tai pavaizduoti diagramose, lentelėse. ✓ Grupuos, klasifikuos pagal savybes: daiktus, medžiagas, gyvūnus, augalus.
<i>Metodai ir būdai</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Žaidybinis metodas. ✓ Eksperimentinis metodas. ✓ Žodinis, pasakojamasis metodas. ✓ Vaizdinis metodas.

Vaiko veiksenų pavyzdžiai	
<i>Ankstyvasis amžius</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Tyrinėja grupės aplinką, kitas patalpas, kabinetus, įstaigos kiemą. ✓ Stebi ir tyrinėja savo šeimos gyvenimą. ✓ Aiškinasi, kaip prižiūrėti kambarines gėles ir kitus augalus. ✓ Žaidžia „Stebuklinga dėžutė ar maišelis“, formoms ir dydžiams pažinti. ✓ Žaidžia su vandeniu, smėliu, akmenėliais, gamtine medžiaga ir kt. ✓ Atsineša gyvūnėlį ir tyrinėti kaip juda, ką éda, ko bijo, ką kalba. ✓ Žaidžia didaktinius žaidimus: skoniui, kvapui, klausai, spalvoms pažinti.

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Piešia, lipdo, aplikuoja susipažindamas su medžiagų savybėmis.
<i>Ikimokyklinis amžius</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Tyrinėja pro padidinamąjį stiklą: gėlių žiedus, lapus, medžių žievės raštus, sėklas ir kt. ✓ Tyrinėja ir stebi lauke smulkiuosius gyvūnus. ✓ Tyrinėja įvairių medžiagų savybes: molio, plastilino, sūrios tešlos, vaško, pjuvenų, vielos ir kt. ✓ Stebi pro padidinamąjį stiklą snaiges ir kitais būdais išbando sniegą, ledą ir kt. ✓ Eksperimentuoja su spalvomis jas sumaišius (pvz. raudoną su balta gausime rožinę, mėlyną ir geltoną – žalią ir t.t.). ✓ Eksperimentuoja su šviesa, šešėliais. ✓ Nustato vėjo kryptį ir stiprumą naudodamas įvairias priemones. ✓ Skiria iš kokių medžiagų pagamintas daiktas: rūšiuoja, klasifikuoja. ✓ Susipažįsta su magneto savybėmis. ✓ Naudojasi termometru.
<i>Esminiai gebėjimai</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Atliks įvairius bandymus su vandeniu ir biriomis medžiagomis. ✓ Eksperimentuos ant popieriaus su pieštuku, tušu, rašalu, vašku. ✓ Konstruos iš įvairių antrinių žaliavų ir išbando įvairius jungimo būdus.

Ugdymo gairės

- *Atkreipiamas dėmesys, kad aplinką galima stebėti ir tyrinėti įvairiais būdais: jutimais, suvokimu, mąstymu, vaizduote.*
- *Išnaudojamos visos situacijos, kuriose galima rinkti duomenis, stebėti, ieškoti atsakymų į iškilusius klausimus.*
- *Sudaromos sąlygos įvairiai vaikų veiklai: deklamuoti, pasakoti, vaidinti, imituoti ir t.t*
- *Vaikai skatinami pagrįsti, paaiškinti, pasakoti pagal paveikslėlį, savaip perpasakoti tam tikrus įvykius ar situacijas.*
- *Palaikomos vaikų iniciatyvos fantazuoti, svajoti, kurti reškinius ir procesus.*
- *Grupės veikloje vaikai skatinami žaidimo metu naudoti įvairias medžiagas, formas, struktūras.*
- *Žaidžia didaktinius žaidimus: skoniui, kvapui, klausai, spalvoms pažinti.*
- *Vaikai skatinami pabaigti pradėtą darbą, drąsinami smalsauti ir klausinėti.*
- *Po grupės veiklos organizuojamos veiklos refleksijos, kurių metu vaikai išsako savo pastebėjimus ir nuomones.*
- *Žaidžiami asociacijų žaidimai.*
- *Nuolat organizuojami įvairūs projektai, kurių metu atliekami eksperimentai, analizuojama, stebima.*
- *Vaikai dalyvauja įvairiuose darželio projektuose.*
- *Vaikai mokosi kaip reikia atsakingai stebėti, tyrinėti, eksperimentuoti.*

Rekomenduojama metodinė literatūra:

1. Hoffmann K.W, Roggenwallner B. EQ programa vaikams. Vilnius, 2005.
2. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas“, projektas „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra“, 2013.

7. Ugdymo(si) pasiekimai ir jų vertinimas

Vaiko pasiekimai – tai susiformavusios vertybinės nuostatos, gebėjimai, supratimas, patirtis. Vertinimas – tai nuolatinis informacijos apie vaiką, jo ugdymo (si) ypatumus bei daromą pažangą kaupimas, interpretavimas ir apibendrinimas.

Vaikui pradėjus lankyti įstaigą pedagogas stebi, kaip jis adaptuojasi naujoje aplinkoje. Kai vaikas puikiai jaučiasi, atliekamas pirmasis vertinimas (jei vaikas įstaigą lanko ne pirmi metai, tai daroma rudenį), kurio tikslas – geriau pažinti vaiką, jo pomėgius, įvairius gebėjimus bei numatyti jo ugdymo kryptis ir uždavinius (priedas Nr. 8).

Antrą kartą vaikas vertinamas pavasarį. Šio vertinimo tikslas - nustatyti vaiko ugdymo (si) pažangą, t.y. sritis, kuriose pasiekimai yra akivaizdūs, ir sritis, kuriose pasiekimai nežymūs. Toks vertinimas padeda išlaikyti ugdymo (si) tęstinumą, planuoti individualų darbą su vaikais, numatyti pagalbos vaikui formas ir būdus.

Priešmokyklinio amžiaus vaikų gebėjimų ir pažangos vertinimas atliekamas vadovaujantis darželio parengta ikimokyklinio ugdymo programa, apimant visas penkias vaiko ugdymosi kryptis: pažinimo ugdymasis, kalbos ir komunikavimo ugdymasis, meninis ugdymasis, fizinis ugdymasis, emocinis ir socialinis ugdymasis.

Vaikams, turintiems didelius ir labai didelius specialiuosius ugdymo(si) poreikius rengiamos individualios programos, remiantis Portage ankstyvojo ugdymo kontroliniu sąrašu. Yra nustatomi vaikų turimi, besiformuojantys ir galimi įgūdžiai. Vaiko vertinimas atliekamas kas tris mėnesius, pasiekimų vertinime dalyvauja lopšelio-darželio specialistai ir tėvai (priedas Nr. 9) Teikiamos rekomendacijos grupių auklėtojoms, tėvams (globėjams) apie vaiko ugdymosi galimybes, perspektyvas, aptariami pagalbos teikimo būdai..

Specialistai, dirbantys su vaikais, turinčiais specialiųjų ugdymo(si) poreikius, vertinimą atlieka po pakartotinio vaikų ištyrimo. Ištyrimai atliekami rudenį ir pavasarį, o gauti rezultatai vertinami gegužės mėnesį (priedas Nr. 10)

Vertindami ugdymo pasiekimus siekiame:

- pažinti vaiką ir jo individualybę;
- išsiaiškinti kiekvieno vaiko poreikius ir galimybes;
- nustatyti pasiekimų lygį ir daromą pažangą;
- padėti vaikui pačiam susivokti, kas jam sekasi gerai ir kur reikia pagalbos;
- informuoti tėvus ir siekti bendradarbiavimo;
- pamatyti ir įvertinti savo darbo veiksmingumą.

Informacija apie vaiką renkama įvairiais būdais:

- stebint vaiką natūralioje veikloje, t. y. žaidžiant, tyrinėjant, kuriant, judant;
- pokalbio su tėvais ir vaikais metu;
- vaikų darbelių pavyzdžiai;
- vaiko stebėjimų aprašai;
- vaiko mintys;
- kontrolinis piešinys;
- specialistų komentarai;
- analizuojant vaiko kūrybą;
- analizuojant veiklos, nuotraukas;
- individualios programos.

Vertinimo medžiaga kaupiama *individualiuose vaiko gebėjimų ir pasiekimų aplankuose*. Vertinimo medžiaga atspindi visuminį vaiko ugdymą (si): įvairūs vaiko dailės darbai, sukurtos knygelės, vaiko rašytinės kalbos pavyzdžiai, pedagogų užfiksuoti vaiko keliami klausimai, pasakojimai, žodinė kūryba, fizinio pasirengimo įvertinimas pagal kontrolinius pratimus. Sukaupta medžiaga – informatyvi: užrašytas vaiko vardas, data, gali būti užrašyti vaiko išsakyti įvertinimai, pedagogo pozityvūs komentarai, gali būti nurodytas įdėtos vertinimo medžiagos tikslas. Vaiko gebėjimų ir pasiekimų segtuvuose kaupiama informacija skirta visiems: pedagogui, tėvams, pačiam vaikui, įstaigos vadovams. Vaiko segtuvai padėti visiems prieinamoje vietoje.

Apie individualius vaiko pasiekimus grupių auklėtojos (mokslo metų pabaigoje) informuoja tėvus įvairiomis formomis:

- pedagogų rengiamos individualios vaikų pasiekimų apibendrinimo knygelės;
- vaikų įsivertinimo testai;
- individualių vaiko gebėjimų ir pasiekimų suvestinės;
- individualių pokalbių metu vaiko gebėjimų ir pasiekimų aptarimai;
- vaiko pasiekimų laiškai.

Tėvams (globėjams) pageidaujant įstaigos psichologas gali atlikti vaiko brandumo mokytiis pagal priešmokyklinio ugdymo programą vertinimus.

Individualūs vaiko gebėjimų ir pasiekimų segtuvai atiduodami vaikui ir jo tėveliams kiekvienų metų gegužės mėnesį.

Šešiamečiui vaikui pereinant į priešmokyklinę grupę, auklėtoja įvertinusi vaiko pasiekimus, individualiuose vaiko gebėjimų ir pasiekimų aplankaluose, juos perduoda būsimam priešmokyklinio ugdymo pedagogui.

Konfidenciali informacija – tai vaiko aprašai. Vaiko aprašą auklėtoja daro po vertinimo rudenį ir pavasarį. Pedagogas individualių vaiko vertinimų aprašų neviešina.

Apibendrinti grupės vaikų pasiekimai, naudojami pedagogų darbo analizei bei įsivertinimui, planuojant tolimesnį ugdymo procesą.

Naudota literatūra ir informacijos šaltiniai

1. Adaškevičienė E. Mažųjų sporto abėcėlė. Kaunas, 1990.
2. Ankstyvojo amžiaus vaikų žaidimai. Kaunas: Šviesa, 1990.
3. Antropova M., Vaikų ir paauglių higiena. Vilnius: „Mokslas“, 1981.
4. Bakūnaitė J. Humanistinio vaikų ugdymo programa. Auginu gyvybės medį. Vilnius, Eugrimas, 1998.
5. Balčytienė J. Kiek pėdų iki lubų? Kaunas, 2000.
6. „Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa“, 2002.
7. Bulotaitė, V., Gudžinskienė, O. Monkevičienė ir kt. Gyvenimo įgūdžių ugdymas. Vilnius, 2004.
8. Dailidienė N., Juškelienė V. Fizinio aktyvumo įtaka vaikų sveikatai sveikos gyvensenos darželiuose. Vilnius, 2000.
9. Deksnytė D. Mankštinkime vaikus: metodinės rekomendacijos vaikų darželių auklėtojoms. Vilnius, 1978.
10. Gražienė V., Jonynienė V. Kviečiame pažaisti III dalis. Žemė. Kaunas: Šviesa, 2007.
11. Grigonis M. 200 žaidimų. Vilnius, 1988.
12. Grinevičienė N. Vaikystės žaidimai. Kaunas: Šviesa, 2002.
13. Grinevičienė N. E. Vaikų žaidimai darželyje ir namie. Vilnius, 2006.
14. Gudžinskienė V. Mokymasis sveikai gyventi: teoriniai ir praktiniai aspektai. Metodinės priemonės. Vilnius, 2007, VPU leidykla.
15. Hoffmann K.W, Roggenwallner B. EQ programa vaikams. Vilnius, 2005.
16. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas“, projektas „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra“, 2013.
17. Kardelis N. Simbolis kaip dalis ir visuma // Filosofija. Sociologija. – 2005, Nr. 1, p.p. 2-14.
18. Kazragytė V. Priešmokyklinio amžiaus vaikų vaidybos gebėjimų ugdymas. – Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2008.
19. Mockevičienė D. Vaitkevičius J. V. Židonienė L. 5 – 7 m. Vaikų motorikos sutrikimai ir jų profilaktika. Šiauliai, 2003.
20. N. L. Gage, D. C. Berliner „Pedagoginė psichologija“, Vilnius, 1994.
21. Okeris O. Žaidimai visai šeimai. Vilnius, 1985.
22. Petrauskienė A., Zaborskis A. Aukime sveiki. Auklėtojos knyga. Kaunas, 2000;
23. „Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas“, metodinės rekomendacijos, 2004.
24. Steišūnienė I. Dešimties mažylių kelionės. Vilnius, 1997.
25. Stukas R. Šurkienė G. Dobrovolskij V. Gyvensena ir visuomenės sveikata. Mokomoji knyga, Vilnius, 2012.
26. Šurkienė G., Stukas R., Įvairaus amžiaus vaikų mityba ir jos vertinimas. Vilniaus universiteto leidykla, 2003
27. Zabarauskienė V. Lėlių teatrą kuria vaikai. Vilnius, 1997.

PRIEDAI

Įstaigoje organizuojamas etnokultūrinis ugdymo kryptingumas

Etnokultūra – vaikų ugdymo(si) proceso svarbiausioji ašis. Lopšelio-darželio gyvenimo, veiklos ciklas susijęs su metų sezoniškumu, kalendorinėmis šventėmis, artima aplinka, vietovės išskirtinumu. Ugdytinius supažindiname su vertybinėmis nuostatomis, formuojame tinkamą požiūrį į tautinės kultūros tradicijas, kultūrinį paveldą. Etnokultūros temos yra integruotos į ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo(si) programas. Etninės temos ar jų elementai, medžiaga panaudojama pažintinėje (*gamta, papročiai, istorija*), meninėje (*folkloras, rankų darbeliai, aplinkos apipavidalinimas, kūrybinė vaiko raiška, tautodailė*), žaidybinėje (*liaudies žaidimai*), komunikacinėje (*tautosaka*), darbinėje, vaidybinėje veikloje.

Lopšelyje – darželyje įkurta seklyčia, kurioje organizuojamos įvairios veiklos. Čia vaikai gali susipažinti su senoviniais rakandais, juos išbandyti, susipažinti su liaudies amatais, dirbiniais.

Geografinė padėtis leidžia vaikams natūraliai atrasti miesto ir miško panašumus bei skirtumus, susipažinti su istoriniu paveldu, miško įvairenybėmis.

Įstaigoje plėtojamos ne tik įprastos, bet ir unikalios, pačių sukurtos tradicijos, šventės. Renginiuose noriai dalyvauja visa darželio bendruomenė.

Etninė kultūra – tai ilgaamžė mūsų senolių patirtis, kuri perduodama iš kartos į kartą. Senovės tradicijos padeda nepamiršti tautos šaknų. Žaisdami lietuvių liaudies žaidimus, dainuodami lietuviškas dainas, sekdami pasakas, taikydami patarles, priežodžius, mįsles, stebėdami gamtą, realiame gyvenime mes išlaikome tautos paveldą. Etninė kultūra lavina vaiko vaizduotę, žadina šiltus jausmus savo tarmei, skatina formotis tautinei savimonei ir skatina vaiko kompetencijų plėtrą. Vaikų įgytos etnokultūrinės žinios irgi patirtis pamažėle subrandina artimą ir nuoširdų santykį su savo krašto praeitimi ir dabartimi. Žaisdami, dainuodami, linksmai trepsėdami kojomis, grodami liaudiškais instrumentais, kalbėdami vaizdingų žodžių kupina žemaitiška tarme, skanaudami čiobrelių ir mėtų arbatą, vaikai pajaučia bendrystės džiaugsmą.

Didėjantis atotrūkis tarp šiuolaikinių žmogaus buities ir senųjų tradicijų savaime mus verčia ieškoti būdų, kaip įdomiai vaikus supažindinti ir perteikti etnokultūros žinias. Savo darželyje įrengėme etnokultūros kambarį, kur kaupiami senoviniai rakandai, organizuojami edukaciniai užsiėmimai.

Iš kartos į kartą perduodama tautos patirtis lavina augančią kartą. Pažindami tautos tradicijas, vaikai geriau suvokia savo tapatumą, perima patirtį, ugdomi nuostatas gerbti ir puoselėti tradicijas.

Etnokultūros kampelis „Seklyčia“ skatina vaikus susipažinti su regionų tautiniais drabužiais, tarmėmis, tradicijomis bei papročiais, žinotų savo tėvelių, senolių tėviškes, taip darželyje „Žolynėlis“ skatinamas vaikų etnokultūriškumas, skiepijama meilė savo kraštui, jo paveldui.

Aplinka

Sensorinis kambarys – įvairių pojūčių stimuliacija, siekiant atsipalaiduoti, nusiraminti arba priešingai – suaktyvinti ir tuo pačiu skatinti vaiką atkreipti dėmesį į jo aplinką, siekti padidinti susijaudinimą, motyvuoti ir skatinti tyrinėjimą. Sensorinio kambario stimulai pritaikyti įvairaus amžiaus vaikams, turintiems sensorinės integracijos ar raidos sutrikimų, socialinės adaptacijos sunkumų, emocijų ar elgesio problemų.

Pasaulį mes pažįstame liedsdami, matydami, uostydami, ragaudami ir girdėdami. Visą šią informaciją gauname per sensorinę (jautimines) sistemą. Be to, suvokti pasaulį mums padeda veikla ir judesiai. Daugumai vaikų, sensorinės integracijos išsivystymas yra įprasta vaikystės veikla. Motorinių žaidimų sugebėjimas yra natūralus procesas, tai sugebėjimas atsakyti į ateinančius pojūčius adaptyviais būdais. Sensoriniame kambaryje išdėstyti įvairių paviršių pavyzdžiai ant sienų ir ant grindų, vaikai juos gali liesti rankomis ir vaikščioti per juos basomis kojomis, įrengtas baseinas papildytas kaštonais, gilėmis, kankorėžiais ir kitomis priemonėmis. Sensoriniame kambaryje taikoma tikslinga aktyvi veikla, pagal tam tikrą struktūruotą dienvakės grafiką – aktyvūs žaidimai, sensoriniai kamuoliukai.

Teatras.

„Vaidyba – tai didžiulis lobis, kuris niekada nesibaigia, ji padeda vaikui sveikai gyventi, smagiai, linksmi papramogauti“.

Apsiriboti vien vaiko mokymu – negalima, vaiką auklėjame, turim ieškoti įvairių metodų, kad vaikas priimtų kuo daugiau, kas jam duodama. Pagrindiniai kriterijai, lemiantys mažųjų vaikystę, kaip asmenybės formavimosi, psichinių ir fizinių galių plėtotės laikotarpį, vaiko saviraiškos ugdymą, ugdymąsi. Vaidyba, judėjimas, fizinė veikla, žaidimai, įvairių tipų pramogos, mankštos, kūno kultūra – tai ir sudaro mūsų lopšelio – darželio ugdytinių raišką kūnu, saviraiškos pagrindą ir kūrybinę raišką.

Saviraiškos apibrėžimas – tai asmenybės prigimties ir patirties realizavimas, veikla, viena iš asmenybės gyvenimo funkcijų. Pedagogės vadovaujasi vidinėmis ir išorinėmis saviraiškos priemonėmis.

Vidinės priemonės: kalba, vaizdiniai, sąvokos, sprendimai, protavimas, emocijos, motyvai, valia.

Išorinės priemonės: įgūdžiai, įpročiai.

Pedagoginis procesas sudaro sąlygas visapusei vaiko saviraiškai.

Šviesos stalas – pojūčių lavinimas.

Šviesos stalas teatrinės saviraiškos metu tarsi vaikų mini laboratorija. Ant šviečiančio stalo vaikai dėlioja spalvotus stikliukus, akmenukus, karpinius, raides ir skaičiukus, žiedlapius, medžių šakeles, taip kurdami savo stebuklą pasaulį.

Meninio ugdymo pedagogei tai yra:

- ✓ nauja ir kitokia kūrybinė erdvė užsiėmimams su vaikais;
- ✓ unikali mokymosi erdvė, leidžianti sumažinti baimę suklysti;
- ✓ dėmesio sutelkimas naudojantis šviesa;
- ✓ priemonė, padedanti užimti vaikus, sudominti juos kaskart nauja veikla.

Prie šviesos stalo mažieji kūrėjai gali žaisti grupėmis ir taip tobulėti kartu. Šilta draugiška aplinka suteikia pasitikėjimo, jaukumo, vaikams tampa lengva ir paprasta bendrauti, dalintis turimomis patirtimis ir mokytis vieniems iš kitų. Žaisdami prie šviesos stalo vaikai išmoksta būti viena komanda, dalintis ir pasitikėti.

Šešėlių teatras.

Judančių šešėlių menas turi labai senas tradicijas, bei ypatingą galią veikti vaikų sielas. Be galo vaizdingas ir paliekantis gilų įspūdį, šešėlių teatras savyje derina galimybę vaidinti balsu, jausti muzikos ritmą, valdyti lėlę ir per ją atskleisti šio pasaulio tikrovę. Neperkrautas, tačiau patraukiantis savo paslaptینگumu, žadina vaikų vaizduotę, skatina jų kūrybiškumą, bei leidžia praverti duris į fantastišką kūrybos pasaulį.

Šešėlių teatras, neatsiejama meninės raiškos priemonė.

Kurdami šešėlių teatrą, vaikai mokosi bendrauti, kalbėti dialogais, pasakoti istoriją ir perteikti ją vaizdais. Ši teatrinė veikla žadina mažųjų emocijas, padeda nagrinėti jiems išskylančias moralines, etines problemas, skatina kurti, improvizuoti, lavina vaizduotę ir fantaziją. Išskirtinis šio lėlių teatro bruožas – galimybė pajauti silueto liniją, suvokti, kas yra šešėlis, koks jo judėjimo įspūdis.

Teatrinė veikla naudojant grafoprojektoriaus techniką.

Pasakas padeda atskleisti vaizdinga veiksmo tapyba naudojant unikalią audiovizualinę priemonę – grafoprojektoriaus techniką, vaikų, ypač su negalia muzikavimas muzikos instrumentais, balsais bei judesio magija.

Grafoprojektoriaus pagalba vaizdus mato daug žiūrovų. Vyksta eksperimentai su spalvomis. Šią techniką meninio ugdymo pedagogė naudoja dirbdama su specialiujų poreikių vaikais. Vizualinis poveikis didžiulis – vaikai atsipalaiduoja, juos užburia vaizdai.

Vaikai kartu su meninio ugdymo pedagoge kuria vandenį, žemę, gėles... Tai tarsi neišpasakytas, stebuklingas vaikų fantazijos pasaulis, kuriame patys gyvena, kuria pasakas.

Paslaptinga „Ebru“ technika.

Kuriant ebru technika naudojamos tik natūralios, nei vaikui, nei aplinkai nekenksmingos priemonės. Dažai gaminami iš Turkijos dirvožemio, augalų.

Ebru piešinys specialiais, natūraliais dažais kuriamas ant jūros dumbliais sutirštinto vandens, vėliau perkeliamas ant įvairių paviršių – popieriaus, keramikos, medžio, audinio, stiklo ir kitų. Specialiais įrankiais judinant dažus vandens paviršiuje sukuriamas spalvingas paveikslas, kuris gali būti keičiamas, papildomas daugybę kartų. Panoręs išsaugoti paveikslą, mažasis dailininkas vandens paviršių tiesiog uždengia popieriaus lapu, dažai prilimpa ir jį bekeliant visas grožis persikelia ant popieriaus.

Dirbti šia technika su meninio ugdymo pedagoge teatro kambaryje smagu, nes vaikai gali pasidžiaugti ir kitų darbais, pamatyti, atrasti įvairių galimybių.

Ką duoda vaikui vaidyba?

Pasakos išugdo vaikuose gebėjimą:

- klausytis ir tylėti,
- įsiklausyti į pasakotoją,
- įsigilinti, susikaupti, atsipalaiduoti,
- persikūnyti į kitą asmenį,
- pasižiūrėti į save ir kitus iš šalies,
- tinkamai vertinti situaciją,
- skatina kurti ne tik dialogus, bet ir sceneles, dekoracijas,
- moko vaikus draugiškumo, gerumo, darbštumo, drąsos,
- ugdo supratimą, kaip nebūti godžiais,
- prie ko priveda tingėjimas, melavimas,
- ugdo vaiko vaizduotę, fantaziją, estetinius jausmus,
- moko tinkamo elgesio,
- ugdo atsakomybę už rezultato siekimą
- padeda perimti tautos kultūrą.

Įsitikinome, vaidinantys vaikai yra komunikabilesni, savarankiškesni, drąsesni, linksmesni, sumanesni, rūpestingesni, geriau mokosi. Drąsiai galime teigti, kad vaidybai tenka išskirtinė vieta, ji apima visas vaikų veiklos formas, visų vaiko kompetencijų ir gebėjimų ugdymui, yra natūraliausias vaikų saviraiškos būdas, persikūnijimo menas. Vaidindamas, žaisdamas kūrybinius žaidimus, vaikas atsiskleidžia fizinėmis ypatybėmis: kūno plastika, kūno raiška, teigiamomis emocijomis – tai svarbu fiziniam vaikų vystymuisi.

Patirtis rodo, kad vaidinti pradėti reikia nuo pirmųjų dienų lopšelyje – darželyje, gebėjimo vaidinti ugdymą pradėti nuo labai trumpų pasakojimų, pasakėlių. Svarbi suaugusio misija: jis turi būti pavyzdžiu ir uždegti vaiką: sudominti, įtraukti į kūrybinę veiklą, sugalvoti jam kuo daugiau kūrybinės raiškos, raiškos balsu ir kūnu. Skatinti, kad vaikas parodytų: koks jis linksmas, liūdnas, kaip bėgioja ryte, kai yra pailsėjęs ir kaip vakare, kai yra pavargęs, kaip džiaugiasi nauju žaisliuku, koks lapės balselis, o koks vilko?

Lauko korekcinis baseinas.

Skirtas, kad vaikai ne tik jaustųsi saugiai, būtų patenkinami jų estetiniai poreikiai, bet ir būtų sukurta vieta, kurioje jie galėtų būti ugdomi (mokyti pagrindinių skaičių ir raidžių) ir sveikatinami (sensomotorinių įgūdžių lavinimas). Taip pat šis baseinas puikiai dera prie estetiškos darželio aplinkos.

Darželio vidaus terapiniame baseine puoselėjame iniciatyvą, kad vaikų ugdymo aplinka ir sąlygos būtų kuo palankesnės. Baseinas, jo prieigos, dušo kabinos, pritaikytos vaikams, turintiems atramos ir judėjimo aparato sutrikimų, sergantiems vidutinio ir sunkaus laipsnio cerebriniu paralyžiumi, nuolat vedami specialūs kineziterapijos užsiėmimai, pratimai ir sveikatinimo mankštos.

Žaidimai, lavinatys fizines vaikų ypatybes: pusiausvyrą, vikrumą, koordinaciją, ištvėrmę, jėgą ir t.t.

Tinka vaikams su judėjimo negalia.

Žaidimui tiks bet kokie kamuoliai – nuo didžiausio iki mažiausio. 3-5 metų vaikui naudinga ridenti kamuolį į priekį ir atgal, mėtytis ir gaudyti. Pradžiai rinkitės didesnį kamuolį. Palaipsniui, stebint kaip vaikas mokosi, pereikite prie mažesnių kamuoliukų. Iš pradžių atstumas turėtų būti nedidelis, o kamuolį ridenkite ir mėtykite vaikui tiesiai į rankutes. Vėliau didinkite atstumą ir imkite gudrauti – keiskite ridenimo kryptį, meskite netikėtai.

Vyresniems vaikams galima pasiūlyti mėtyti kamuolį suplojant rankomis. Vaikas turi ne tik išmesti kamuolį aukštyn ir jį pagauti, bet ir spėti tame tarpe suploti delnais. Išmesti kamuolį reikia ir dešine, ir kaire ranka, po to mėtyti pakaitomis. Kitas etapas: du kartus dešine – vieną kartą kaire, ir atvirkščiai.

Maži kamuoliukai ne tik gerina judesių koordinaciją, tai ir geras delnų masažas. Naudinga paridenti mažą kamuoliuką tarp delnų, permetinėti jį iš vienos rankos į kitą ir atgal. Pasiūlykite vaikui pažaisti „vanagą“: tegu numeta kamuoliuką ant stalo, o kai šis ims šokinėti paviršiumi, pulti jį kaip grobį ir pagauti.

Žaidimas „Lėkštė ant galvos“.

Ant stalo padėkite 5 flomasterius. Tegu vaikas juo pasiima nuo stalo įvairiais būdais. Pirmąjį tegu paima laikydamas flomasterį iš abiejų galų didžiųjų pirštų galiukais. Antrąjį – abiem rodomaisiais pirštais ir taip toliau – iki mažylių pirštukų. Jei vaikas su tuo puikiai susitvarkys, galite pakeisti flomasterius degtukais. Šis žaidimas stiprina raumenų tonusą, koordinaciją, ugdo judesių tikslumą, moko dirbti abiem rankytėm.

„Stovėjimas ant vienos kojos“.

Vaikai atsistoja į padėtį „ant vienos kojos“ ir turi kuo ilgiau išsilaikyti. Laimi ilgiausiai išsilaikęs vaikas.

Judrieji žaidimai

„Akla karvė“.

Visi žaidėjai susėda ratu. Vienam žaidėjui užrišamos akys - jis yra "akla karvė". Tada tas žaidėjas kelis kartus apsuikamas aplink ir pastatomas rato viduryje. Žaidėjai siunčia varpelį ratu ir skambina. "Akla karvė" turi sekti varpelio skambėjimą. Kai vadovas duoda ženklą, varpelį

turintis žaidėjas nustoja juo skambinti ir nebeperduoda jo toliau. "Akla karvė" dabar turi atspėti pas ką yra varpelis parodydama į tą žaidėją pirštu. Jei atspėja, tai žaidėjas, turintis varpelį, tampa "akla karve". Jei neatspėja, lieka "akla karve" kol atspės.

„Akla višta“.

Vienam žaidėjui užrišamos akys ir jis tris kartus apšukamas aplink. Tada paleidžiamas ir stengiasi pagauti kurį nors kitą žaidėją. Žaidėjai gali skleisti kokius nors garsus, kartais paliesti "aklą vištą" ar tiesiog stengtis stovėti ir judėti tyliai. Galiausiai kas nors vis tiek kas nors bus pagautas. Tada tas žaidėjas tampa akla višta.

Variantas: Pagautą žaidėją "akla višta" turi atpažinti liesdama. Jei atpažįsta, tas žaidėjas tampa "akla višta", jei neatpažįsta, "akla višta" lieka tas pats žaidėjas.

„Gaudyk – negaudyk“.

Žaidėjai stovi ratu ir jų rankos sukryžiuotos ant krūtinės. Vienas žaidėjas stovi rato viduryje. Jis turi kamuolį ir jį mesdamas kuriam nors žaidėjui sako "Gaudyk" arba "Negaudyk". Pirmu atveju žaidėjas turi negaudyti kamuolio ir net nepajudinti rankų, antru atveju - sugauti kamuolį. Jei žaidėjas suklysta, jis arba iškrenta arba eina į vidurį ir toliau mēto kamuolį.

„Lenktynės su balionais“.

Grupė vaikų padalinama į dvi komandas ir kiekviena dalis pasiskirsto poromis. Paruošiama lenktynių trasa, pažymima pradžia ir pabaiga. Kiekvienos komandos poros išsiskirsto visoje lenktynių trasoje vienodais atstumais. Poros sustoja nugaromis ir susikabina per sulenktas alkūnes. Kiekvienos komandos pirmos poros nariams duodama po pripūstą balioną, kurį žaidėjai laiko rankose. Kai duodamas signalas pradėti lenktynes, pirmoji pora bėga prie antros ir perduoda balionus. Antroji perduoda trečiajai ir t.t. Laimi ta komanda, kuri pirma pasiekia finišą.

Siužetiniai – imitaciniai žaidimai

Vaikai atlieka pratimus ir kartu imituoja gyvūnus, daiktus ir pan. Nauda – vaikai greičiau įsimena judesius, tai sukelia teigiamas emocijas.

Puikiai tinka vaikiški jogos pratimai su gyvūnų pavadinimais.

Imitaciniais žaidimais galima pradėti mankštą, juos galima įterpti visos sporto pamokėlės metu.

„Katinėlis“.

„Susirinko daug šuniukų“.

„Atšliaužė gyvatės“.

„Atskrido gandrai“.

Visus šiuos gyvūnus galima suvaidinti vienas po kito ir išeina puiki pratimų visam kūnui serija.

Vaikų amžius – 3 – 4 m.

Tikslas – lavinti vaikų fizines ypatybes, stiprinti bendrą raumenyną.

Uždaviniai:

Stiprinti vaikų raumenis, kurie tiesiogiai įtakoja laikyseną.

Specialių pratimų pagalba atlikti plokščiapėdystės profilaktiką.

Pritaikyti korekcinę programą grupiniam darbui.

Mokyti vaikus pratimus atlikti taisyklingai.

Kelti vaikų emocinį tonusą.

Darbo priemonės ir metodai:

Klasikiniai aktyvūs korekciniai pratimai

Mankšta su įvairiomis pagalbinėmis priemonėmis (lazdelės, kamuoliukai, masažuokliai, pusiausvyros plokštumos, gimnastikos suoliukas ir sienelė, ir kt.)

Įvairūs žaidimai ir estafetės.

ĮVADINĖ DALIS

Pratimai su imitaciniais žaidimais:

Atsistoti „keturpėsčia“ - vaizduojame katiną.

Iš šitos padėties pereiname į šuniuko pozą- ištiesiame kojas.

Iš šuniuko pozos pereiname į „gyvatės“ pozą: atsigulame ant pilvo ir atsiremiamė ant alkūnių, galima šnypšti, kišti liežuvį.

Iš šitos pozicijos vaizduojame peliuko pozą- susisukame į kamuoliuką.

Galima imitacijas pakartoti.

Vaikai susiporuoja po du, atsisėda vienas priešais kitą (vieno vaiko kojytės praskiestos, kito plačiau), susiima už rankų ir imituoja pjūklą (lenkiasi į vieną ir į kitą pusę)

PAGRINDINĖ DALIS

Pratimai gulint ant nugaros:

Rankas nuleisti prie šonų, lankstyti pėdutes pilna amplitude per čiurnos sąnarius (tikslas – stiprinti blauzdos bei pėdos raumenis).

Rankos padėtos prie šonų, viena koja tiesi, kitą koją sulenkti per kelio sąnarį, ištiesi. Pratimą kartoti kita koja (tikslas – stiprinti blauzdos bei šlaunies raumenis).

„Žirklys“: gulint ant nugaros, kojas atitraukti viena nuo kitos ir pritraukti, tarsi kerpan (tikslas – stiprinti kojų atitraukiamuosius bei pritraukiamuosius raumenis).

„Dešrelė“: gulint ant nugaros rankas padėti prie galvos, ridentis nuo nugaros ant pilvo, nuo pilvo ant nugaros (tikslas – stiprinti liemens raumenis).

„Valtelė“: gulint ant nugaros rankomis apkabinti kelius, galva prie kelių, suptis pirmyn ir atgal (tikslas – stiprinti liemens raumenis).

„Tiltas“: gulint ant nugaros, rankos prie šonų, kojos sulenktos, kelti dubenį aukštyn, įtempiant sėdmenis (tikslas – liemens, dubens bei kojų raumenų stiprinimas).

Pratimai gulint ant pilvo:

„Varlytė“: kairė koja sulenкта per kelio ir klubo sąnarius ir atitraukta į šoną, kairė ranka ištiesta aukštyn, dešinė ranka sulenкта prie peties. Judėti pirmyn, neatitraukiant pilvo nuo grindų ir keičiant galūnių padėtį (tikslas – stiprinti galūnių raumenis bei pilvo įstrižinius raumenis).

„Ruonis“: gulint ant pilvo delnais atsiremti į kilimėlį ties krūtine. Šliaužti iriantis rankomis į priekį (tikslas – stiprinti pečių juostos raumenis).

Pratimai stovint su lazdele

Kelti lazdelę į viršų ir grįžti atgal.

Kelti koją ir su lazdele prisiliesti prie keliuko.

Sukti su lazdele ratus, į vieną ir į kitą puses.

Daryti su lazdele pritūpimus.

Padėti lazdelę ant grindų: vaikščioti skersai per lazdelę.

Trinti su pėdute lazdelę (masažuoti)

BAIGIAMOJI DALIS

Pratimai stovint:

Rankos laikomos ant liemens, pasistiebti kuo aukščiau ant pirštukų, ant kulniukų (tikslas – pėdos skliauto raumenų ir blauzdos raumenų stiprinimas, lavinti pusiausvyrą).

Žingsniavimas vietoje: pasistiebus ant pirštukų, ant kulnų, aukštai keliant kelius (tikslas – kojų raumenų, pėdos skliauto raumenų stiprinimas).

Dėmesingumo pratimai: atlikti paskirtus judesius iki kol mokytoja suplos. Po suplojimo vaikai sustoja.

Pratimai einant:

Paruošti spalvotus takelius, per kuriuos vaikai eina pasirinktais žingsniais, galima pasunkinti-perlipti per kliūtį ar suoliuką.

Variacijas galima keisti. Tempas lėtas.

Kvėpavimo pratimai stovint

Giliai ir lėtai įkvėpiame per nosį, įkvėpiame per burną pasilenkiant į priekį.

Giliai įkvėpiame per nosį forsuočiai per tris kartus, lėtai iškvėpiame per burną forsuočiai per tris kartus.

Giliai įkvėpiame per nosį, iškvėpiant tariame garsus: „ū, š, a, o“.

Pasiekimų diagrama pagal pasiekimų sritis

Vilniaus spec. L/D „Žolynėlis“

Grupė

Pirminis vertinimas .....

Antrinis vertinimas .....

Vaiko vardas, pavardė, gimimo data
(vertinimo datos)

7 žingsnis																					
6 žingsnis																					
5 žingsnis																					
4 žingsnis																					
3 žingsnis																					
2 žingsnis																					
1 žingsnis																					
Žingsniai	Pasiekimų sritys	Savivoka ir																			
		1.																			
		Emocijų																			
		2.																			
		Savireguliacija ir																			
		3.																			
		Santykiai su																			
		4.																			
		Santykiai su																			
		5.																			
		Mokėjimas																			
		6.																			
		Iniciatyvumas ir																			
		7.																			
		Kūrybiškumas																			
		8.																			
		Problemų																			
		9.																			
		Tyrinėjimas																			
		10.																			
Aplinkos																					
11.																					
Kiekio supratimas																					
12.																					
Forma, erdvė,																					
13.																					
Sakytinė kalba																					
14.																					
Rašytinė kalba																					
15.																					
Fizinis aktyvumas																					
16.																					
Kasdieninio																					
17.																					
Estetinis																					
18.																					
Meninė raiška																					
19.																					

Vilniaus specialusis lopšelis – darželis „Žolynėlis“

Vaiko pasiekimų ir pažangos vertinimo analizė vaikams, turintiems specialiuosius
ugdymo (si) poreikius

GRUPĖ .....

DATA .....

SPECIALISTŲ KOMANDA

.....
.....

<i>Eil. Nr.</i>	<i>Vaiko vardas, pavardė (diagnozė, gim metai)</i>	<i>Auklėtoja</i>	<i>Kineziterapeutas (smulkioji motorika)</i>	<i>Logopedas</i>	<i>Tėvai (Globėjai)</i>

Aptarta VGK .....

VILNIAUS M. SPEC. L/D "ŽOLYNĖLIS"
VAIKŲ PASIEKIMŲ VERTINIMO ANALIZĖ

JUDESIO KOREKCIJOS PEDAGOGĖ _____

VAIKO VARDAS, PAVARDĖ _____

DATA _____

1. SMULKIOSIOS MOTORIKOS VERTINIMAS

---

2. PAGRINDINIŲ JUDESIŲ VERTINIMAS

---

3. PUSIAUSVYROS IR KOORDINACIJOS VERTINIMAS

---

4. IŠKELTŲ TIKLSŲ IR UŽDAVINIŲ PASIEKIMAS

---

5. PROBLEMA

---

6. PASTABOS
